

VÍTEJTE V CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI BROUMOVSKO

ZIMNÍ.BROUMOVSKO

Informační noviny. Broumov, Police n. M., Teplice n. M., Meziměstí ■ ZIMA 2011/2012

Vydejte se s námi po stopách významných rodáků, šlechtických rodů a dalších zajímavých osobností spjatých s Broumovskem. Některá jména vás určitě překvapí.

Osobnosti nejen z minulosti

Region Broumovska je spojen s mnoha známými osobnostmi, které se zde narodily, žily, studovaly nebo do kraje jezdily za odpočinkem a zamilovaly si ho. K nejznámějším patří Alois Jirásek – oblíbený spisovatel v Broumově studoval v letech 1861 – 1867 a zdejší pobyt inspiroval některá jeho díla, Jan (Anastáz) Opasek – opat břevnovsko-broumovského kláštera a básník nebo Alois Rašín – první ministr financí Československé republiky jeden rok studoval na broumovském klášterním gymnáziu.

Mnoho zajímavých a významných rodáků však není tak známých, ale nejen pro region Broumovska toho vykonali opravdu hodně. Za zmínku stojí rodák z Heřmánkovic František Celestýn Opitz. Lékař, který jako první použil narkózu. Teplický rodák Josef Tichatschek, tenorista proslavený zejména rolími v operách Richarda Wagnera či Antonín Krtička, kterého oslovila krása zdejší přírody. Nejen o nich se v novinách dočtete.

V zimním období nabízí Broumovsko širokou škálu sportovního vyžití v celém regionu. Na své si přijdou milovníci běžeckých tras nebo halových sportů. Oblíbenými běžeckými místy jsou Broumovské stěny a polské Stolové hory, kde je pro běžkaře připraveno několik desítek běžeckých stop.

Vyznavači sjezdového lyžování si mohou vybrat z 5 lyžařských areálů. Ski areál Kamenec v Teplicích nad Metují je v případě nepříznivého počasí udržován uměle zasněženým sněhem. Halovým sportům se nadšenci mohou věnovat v zastřešené sportovní hale v Teplicích nad Metují, ve spinningových centrech v Broumově a Polici nad Metují. Adrenalinu si užijete při návštěvě kryté motokárové dráhy ve Velkém Dřevčici. Oblíbený halový sport Richocet si zahrajete ve sportovní budově na fotbalovém hřišti v Broumově.

Zimní krajina láká také k pěší turistice. Výhled na zimní krajinu z rozhledny na Ruprechtickém Špičáku pro vás bude odměnou za vynaložené úsilí. Za dobrého počasí dohlédnete až na Krkonoše a Orlické

hory. Skalní města jsou pro návštěvníky otevřena také v zimní sezóně. Unikátní ledopády v Adršpaško-Teplických skalách spatříte při zimní prohlídce skal. Navštívit a odnést si pěkný zážitek můžete při tradičních akcích v regionu. Jak vyměnit co nejrychleji řetěz na motorové pile, zvednout těžké poleno nebo ho přeseknout napříč vám ukáží soutěžící při každoroční soutěži Dřevorubec roku, která se koná v Dolním Adršpachu. Mushering pak můžete obdivovat při závodech psích spřežení na Janovičkách.

Přijďte na Broumovsko také v zimě. Malebná krajina a nezapomenutelné zážitky, které si odnesete, vás okouzlí stejně tak, jako před lety Aloise Jiráska a další osobnosti.

red

BROUMOVSKO regionální produkt®

Již šestnáct produktů se stalo nositelem regionální značky

str. 10 – 11

Tip na zimní pěší výlet

Ať už na běžkách nebo pěšky, zimní krajina Broumovska Vás okouzlí.

str. 3

CHKO Broumovsko slaví 20 let

Je tomu již 20 let, co bylo území Broumovského výběžku vyhlášeno za chráněnou krajinnou oblast

str. 13

TURISTICKÁ OBLAST
**KLADSKÉ
POMEZÍ**

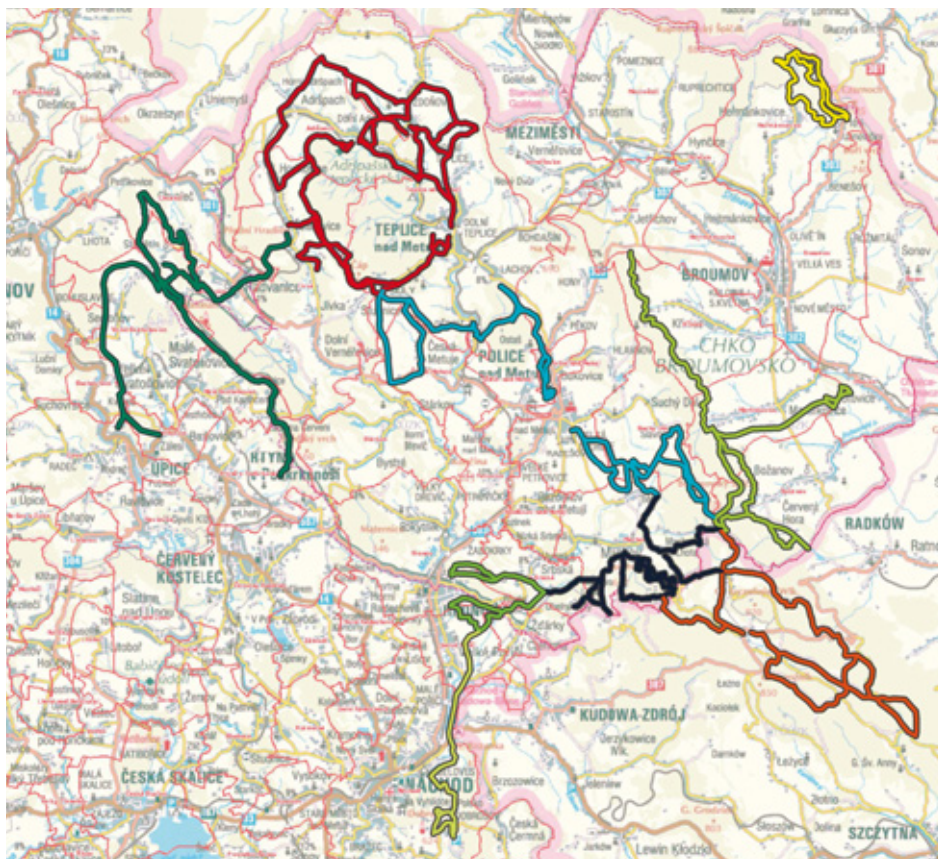
www.kladskepomezi.cz

Lyžařské tratě v Kladském pomezí

Kladským pomezím nazýváme oblast mezi Krkonošemi a Orlickými horami. V oblasti je několik lyžařských center, kde již řadu let fungují lyžařské kluby, případně skupinky lyžařských nadšenců, kteří si upravují lyžařské běžecké stopy. Společnost Branka o.p.s. ve spolupráci s CHKO Broumovsko a NP Góry Stolowe již několik posledních zim organizuje pravidelnou údržbu běžeckých tras v regionu. Území je rozděleno do 10 oblastí, ve kterých převážně dobrovolníci upravují běžecké stopy.

Které oblasti tedy můžete navštívit?

- 1) **Jestřebí hory** mají většinou velmi dobré sněhové podmínky, zejména na hřebenové cestě „Bunkrovce“ bývá upravená stopa celou zimu. Z Odolova k Bílému kameni a kolečko na Peskách je upravená trasa i pro volnou techniku – bruslení. Při dobrých sněhových podmínkách se na hřeben může dojet po upravené stopě z Batňovic a z Červeného Kostelce.
- 2) V **okolí Adršpachu** bývá pro vyšší nadmořskou výšku dostatek sněhu a všechny trasy od Zdoňova, Libné až po Janovice bývají dobře upraveny. Okruh vedle parkoviště pod Křížovým vrchem je navíc upravován i pro bruslení.
- 3) Oblast **Teplicko** vede od Zdoňova do Dědova a nahoru na Bischofstein a Janovice. Okruhy na hřišti a u sjezdovky jsou upravovány i pro bruslení.
- 4) V oblasti **Policka** vede jedna trasa od vleku na Nebíčku pod Ostaš,
- do Dědova a nad Lachov. Druhá trasa vede od penzionu Adler na Slavný a až k Pánovu kříži na Broumovských stěnách. Okruh na Nebíčku je upraven i pro bruslení.
- 5) V oblasti **Broumovských stěn** jsou upravovány tři trasy. Od hlavní silnice pod Pasy po lesnické silnici přes Ameriku, dále z Martínkovic na Pánův kříž a z Martínkovic do Studené Vody a na Hoprich.
- 6) V oblasti **Góry Stolowe v okolí Karlowa** bývá vzhledem k nadmořské výšce vždy dostatek sněhu. Tamní tratě upravuje moderní rolba, a tak si na své přijdou jak milovníci klasiky, tak bruslení. Napojení je i od Pánova kříže v Broumovských

stěnách. Karlów je dosažitelný i ski-busem z Náchoda.

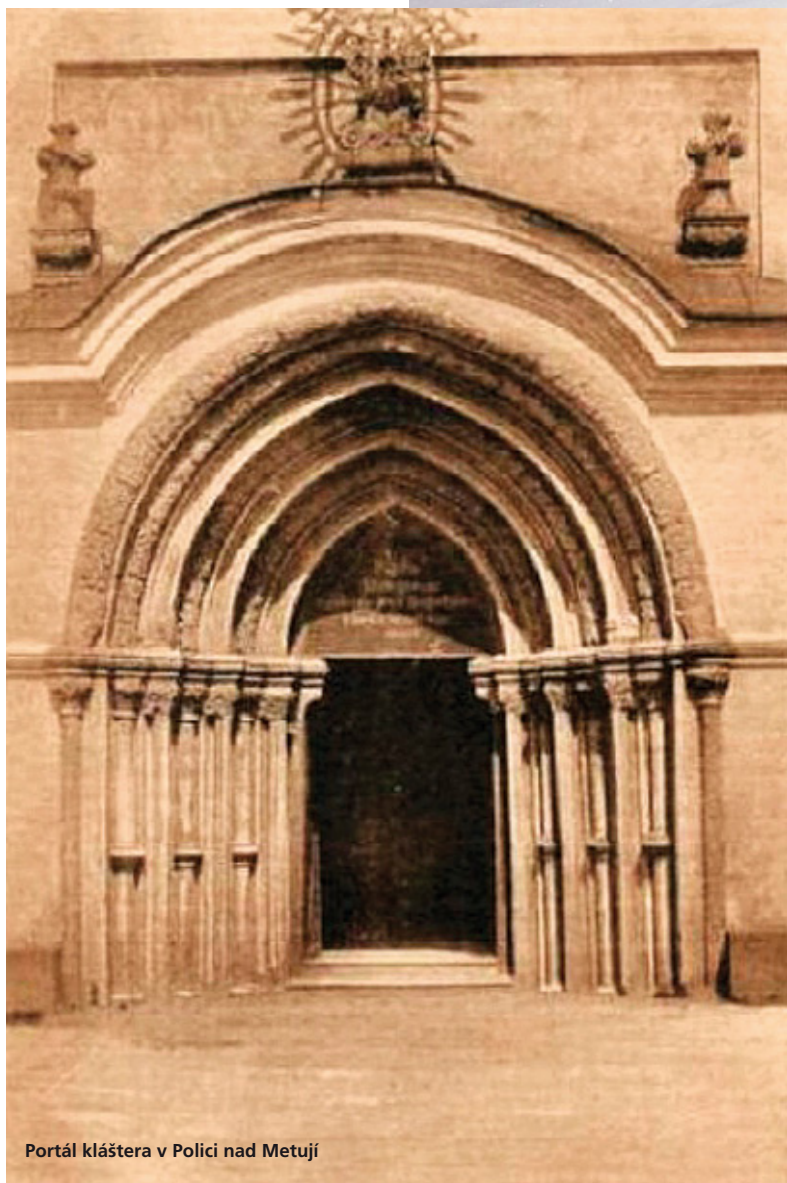
- 7) Také oblast **Machovska** je známa pro dobré sněhové podmínky. Tamní běžecký okruh je upravený rolbou i pro bruslení. Klasické stopy bývají upraveny přes Bor, do Závrců a – pokud to počasí dovolí – tak až do Hronova a Velkého Poříčí. Machov je propojený s Bělým a přes Lhotu a Řešínský i s Broumovskými stěnami a polským Karlówem.
- 8) **Hronovsko** nabízí při dobrých sněhových podmínkách propojení z Jírových hor a ze Zbečnicku na Krkavčín na Jestřebích horách a na druhé straně přes Příčnici na trasu z Machova do Velkého Poříčí.
- 9) V oblasti **Náchoda** stojí za zmínku okruh na Dobrošově a při dobrých podmínkách vede stopa z Dobrošova do Velkého Poříčí.
- 10) Poslední oblastí jsou **Javoří hory**. Upravená stopa začíná na Janovickách a vede na Třípanský kámen, na hranice a Dlouhou míli. Dále je upravován Janovicko-heřmánkovický okruh.

Na internetových stránkách <http://ski.kladsképomezi.cz> můžete nalézt nejen mapu těchto tras s podrobnějšími popisy, ale i aktuální informace o jejich údržbě a sjízdnosti. Doufáme, že letošní zima bude pro běžkaře příznivá a skútristi s rolbaři budou mít možnost tratě upravovat.

Antonín Pohl

Tip na pěší výlet v regionu aneb vydejte se zimním Machovskem

Území, táhnoucí se na východ od Hronova a sousedící s Kladskem, je vděčným turistickým cílem. I v zimním období nabízí tato zajímavá místa náměty pro výlety v krajině, jejíž vesničky a osady zachovaly mnoho krásných roubených chalup, návrší nad údolími potoků nabízí zajímavé výhledy na Bor a hřeben Broumovských stěn.

Cesta začíná na nádraží ČD v Hronově, kde se připojuje k červené turistické značce a spolu s ní prochází celým městem. Hronov založený po polovině 13. století jako ves patřící k náchodskému panství, neměl ve své historii mnoho bouřlivých chvil. Poklidný život jeho obyvatel přerušily jen požáry - za husitských válek, v Třicetileté válce a r. 1720. Jeho rozvoj umožnilo až postavení železniční trati v 2. polovině 19. století, spojující Choceň s Meziměstím. Město je známé díky svému nejslavnějšímu rodáku - Aloisi Jiráskovi, který mu věnoval jedno ze svých stěžejních děl - čtyřdílnou kroniku „U nás“. V tomto románu, časově vloženém do 1. poloviny 19. století, popisuje život ve svém rodném městě, které nazval Padolím.

Na náměstí míjí cesta Mariánský barokní sloup z r. 1725 a divadlo postavené podle projektu hronovského rodáka Ing. Freiwalda a otevřené r. 1930. Rok po otevření se v jeho prostorách konal festival divadelních ochotnických souborů, který založil tradici každoročních divadelních festivalů, trvajících do dnešních dnů. U Jiráskova rodného domku začíná stoupat cesta k původně gotickému, barokně přestavěnému, farnímu kostelu Věch svatých s vedle stojící pozdně renesanční zvonici. Od kostela stále stoupá trasa cesty lesem až k vrcholu 519 m vysoké Vrže. Z Vrže cesta

mírně sestupuje do Vysoké Srbské, zmiňované v Jiráskově kronice U nás, a dále do osady Sedmákovice, za kterou stoupá do osady Závrchy, ležící nedaleko polských hranic. Za osadou se cesta stáčí k severu, prochází lesem a sestupuje do Machova, připomínaného již po polovině 14. století. Ve vesnici rozložené v údolí potoka se dochovalo několik roubených chalup a barokní kostel sv. Václava. Cesta pokračuje údolím potoka k osadě Řeřišný, kde odbočuje na modrou značku. Ta se stáčí k severu a sleduje úpatí Broumovských stěn až do osady Slavný a dále k hornímu konci Suchého Dolu. V horním okraji vesnice přechází na zelenou značku, a spolu s ní sestupuje celou vesnicí s množstvím roubených chalup až do Police nad Metují. Město bylo založeno v polovině 13. století a jeho obraz i život utvářel benediktinský klášter. Jeho areál je nejvýznamnější městskou památkou. Cenným pozůstatkem raného období kláštera je gotický portál klášterního kostela Nanebevzetí Panny Marie. Barokně přestavěná klášterní budova byla po zrušení benediktinské komunity Josefem II., r. 1785, účelově využita a dnes je v ní mimo jiné umístěna i expozice místního muzea. Polici opouští trasa cesty po žluté značce po které dojde ke svému cíli, na zastávku ČD ve Žďáru nad Metují.

Portál kláštera v Polici nad Metují

Osudy adršpašských šlechticů

Do historie Adršpachu se významně zapsal rod Nádherných. Vydejte se s námi po stopách tohoto rodu, jehož kořeny sahají až do 17. století. Psal se rok 1828, když velkostatek Adršpach získal nového majitele. Stal se jím Jan Nepomuk Nádherný (1772–1860), který jej koupil od Prokopa Hartmana, hraběte z Karlštejna, za 151 749 zlatých a 20,5 krejcaru. Kde se však rod Nádherných vlastně vzal?

Rod Nádherných nepatří mezi starou aristokratickou elitu, protože povýšení do šlechtického stavu se mu dostalo až v 19. století. Jako nejstarší nositel tohoto jména bývá připomínán Martin Nádherný (1645–1731), který zemřel na Příbramsku. Měl syny Jana (1680–1746) a Pavla (*1690). Z Janova sňatku s Ludmilou vzešli dva synové: Bartoloměj (1727–1805), který působil jako mlynář v Bohutíně, a František (1734–1804). Oba bratři založili rodové linie, které byly povýšeny do šlechtického stavu.

Velkostatkář Jan Nepomuk

Pro Adršpašsko měla zásadní význam rodová linie založená Janem Nepomukem, nejstarším synem Bartoloměje Nádherného. Jan Nepomuk se narodil v Bohutíně u Příbrami roku 1772 a zemřel na rodinném zámku v Chotovinách roku 1860.

Z venkovského mlynáře se Jan vypracoval na pražského měšťana a majitele významného obchodu železářským zbožím. Obchodní výnosy investoval do nákupu velkostatků v Čechách a na Moravě: jako první si roku 1799 pořídil jihočeskou Kamenici nad Lipou, kde vybudoval železářnu s vysokými pecemi a kovárnami. Po šesti letech velkostatek prodal za dvojnásobnou cenu (713 000 zlatých) a v následujících třiceti letech koupil postupně statky Kolínce, Ujčín, Chotoviny, Svinaře na Berounsku, Jistebnice s Borotínem, Podolem, Orlovem, Smrkovem a Vlásenicemi na Tábořsku, Brandlím, Dolní Adršpach, Dub a Borčice na Prachaticku, Veselíčko, Vlčkovice, Mezříč a Pohoří, na což dohromady vynaložil částku přesahující milion dvě stě tisíc zlatých.

Jan Nepomuk tak patřil mezi nejbohatší statkáře v Čechách. Byl navíc velmi pokrokový: na svých statcích využíval nejnovější dobové technologie, zaváděl pěstování nových plodin, věnoval se ovocnářství i lesnímu hospodářství, hornictví i chovu ušlechtilého hovězího dobytka.

Rozvoj školství

Kromě mimořádného podnikatelského talentu vynikal Jan Nepomuk Nádherný i smyslem pro sociální a humanitární péči. Na svých statcích ochotně přijímal patronátní roli v oblasti rozvoje školství

i farnosti. Na své náklady zřídil školy v Chotovinách, ve Chvalči a Adršpachu a oceňoval nejlepší žáky. Významnou měrou přispěl na stavbu kostela v Horním Adršpachu a nemalé částky odváděl do sirotčích fondů a fondů pro válečné invalidy. Kromě toho zasedal ve výboru pražského sirotčince, předsedal dobročinnému spolku se sídlem v Teplicích nad Metují, spolufinancoval dobročinné ústavy, financoval potírání cholery a na svých panstvích vydržoval lékaře, který zdarma léčil poddané.

Na základě rozhodnutí císaře Ferdinanda I. byl Jan Nádherný 15. srpna 1838 povýšen do šlechtického stavu s titulem Edler von Nádherný.

Pod jeho vedením doznalo panství Adršpach rozsáhlých změn. Nádherný racionalizoval hospodářství, pustil se do oprav zámku, obnovil palírnu, zřídil lesnický úřad. Pozemky vrchnostenských

dvorů ve Zdoňově (Tauschhof), v Libné (Vorwerkhof) a Petřkovicích (Vorbrich) pronajímал. Ve vlastní režii mu tak zůstalo 192 hektarů polí a luk. Nádherný také nechal přestavět pivovar a za působení vrchnostenského správce Ignatze Hlasiwetze dal vybudovat na Trpasličích skalách vyhlídkovou věž se zábradlím.

S první ženou Antonií Johnovou měl Jan Nepomuk syna Ludvíka Karla (1800–1868) a dcery Terezii (*1805) a Annu (*1803). V roce 1839 předal Jan Nepomuk správu panství Adršpach synovi, ostatní statky spravoval až do své smrti v roce 1860 sám.

Tradice pokračovala

Po smrti Jana Nepomuka převzal Ludvík Karel všechny statky a staral se o ně příkladně jako jeho otec: rozšířil pěstování řepky, chmele a jetele, zasadil se o inovativní způsob pěstování a zpracování lnu,

na svých panstvích zřizoval přádlácké školy (škola v Dolním Adršpachu byla úplně první v Čechách), usiloval o zkvalitnění cest a silnic. Už v roce 1839 dal opravit a rozšířit zájezdní hostinec (Traiteurhaus; dnes Hotel Skalní město). U někdejšího vstupu do skal nechal vsadit kovovou gotickou branku a u Stříbrného pramene zřídil prodejní stánky. V roce 1844 strhla voda při průtřži mračen všechny lavičky a poničila cesty ve skalách, které nechal majitel panství opravit a důkladně zrenovovat, což podpořilo příliv turistů do oblasti. Kromě toho, že nechal opravit zřícený kostel v Jistebnici, byl stejně jako otec významným mecenášem.

Velká rodina

Ludvík Karel Nádherný byl roku 1865 povýšen majestátem císaře Františka I. do rakouského rytířského stavu, získal predikát „von Borutin“ (z Borutína) a „vylepšený“ rodový erb. Manželka Sidonia Korb von Weidenheim (1817–1879), na níž dodnes upomíná pamětní kámen s nápisem Sidoniapark 1845 v někdejšímu parku nad dolnoadršpašským zámkem, mu porodila pět synů a dvě dcery – Viktorii a Annu. Druhorozený Konstantin padl roku 1866 během prusko-rakouské války v bitvě u České Skalice a jeho tělo nebylo nikdy nalezeno. Čtvrtý v pořadí, Emil Ludvík (1841–1902), zdědil panství Veselíčko, ale jeho manželství zůstalo bezdětné. Synové Jan (1838–1891) a Otmar

Zimní bruslení na jezírku

(1840–1925) založili rodové linie Nádherých z Borutína, pojmenované podle velkostatků, které jim připadly.

Nejmladší syn Karel Ludvík (1849–1895) nezdedil žádný movitý majetek, ale byl vyplacen, a proto si mohl dovolit koupit za 240 000 zlatých zadlužený statek Vrchotovy Janovice. Rodovou linii Karla Ludvíka, usazenou na statku Vrchotovy Janovice, je možné sledovat do roku 1950, kdy umírá poslední dítě Karla Ludvíka a současně poslední člen této rodové linie – Sidonie Nádherná (1885–1950). Ta byla mecenáškou umění a mezi její přátele patřili například literáti Rainer Maria Rilke, Karl Kraus, Karel Čapek nebo architekt Adolf Loos.

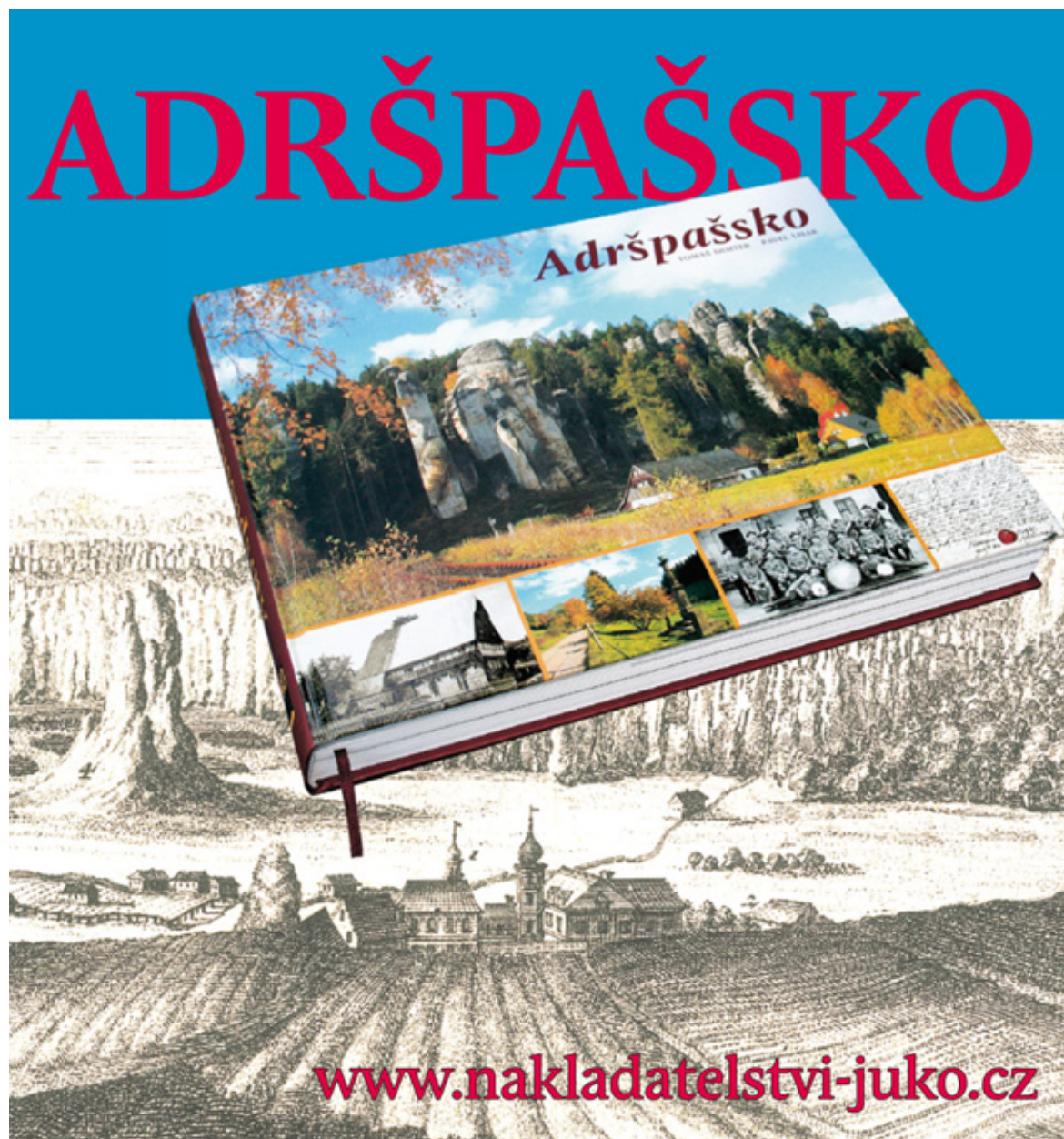
Janovickou větev založil nejstarší syn Ludvíka Karla Nádherného Jan (přezdívaný také Hanno), který se narodil roku 1838 v Dolním Adršpachu a po otci zdědil panství Chotoviny, k němuž přikoupil statek Měšice. Chotovinský zámek nechal přestavět v tehdy módním novorenesančním stylu.

Jan byl politicky činný, několikrát zasedal v zastupitelstvu táborského okresu, později se stal okresním starostou, roku 1870 byl zvolen do českého zemského sněmu a následně byl delegován do říšské rady. Roku 1882 byl povýšen do stavu svobodných pánů, čímž se mu a zejména jeho dětem otevřela cesta do vyšší společnosti. Po jeho smrti si panství rozdělili synové Oskar (1871–1952), kterému připadly Chotoviny, a Ervín (1876–1944), který získal Měšice.

Adršpašská větev

Adršpašskou větev založil prostřední z pěti synů Karla Nádherného – Otmar Karel Ludvík Maria, který zdědil panství Adršpach o výměře 1 903 hektarů a panství Jistebnice se statky Vlášnice, Mezříč-Pohoří a Chlum v celkové výměře 2 543 hektarů. Rodové sídlo měl v Jistebnici, v tzv. Vlašském dvoře na náměstí. V letech 1878–1882 si nechal v místech původní rožmberské tvrze postavit zámek ve stylu anglické novogotiky. Baronského titulu dosáhl roku 1898.

Manželka Vilemína Bärenreitherová (1856–1950), s níž se oženil roku 1876 v Lužici u Pobořan, mu dala dva syny a dvě dcery: Konstantina (1877–1958), Marii

Kristinu (1879–1964), Josefa (1882–1970) a Marii Annu (1887–1948).

Josef Ludvík Maria Viktor Jan byl čtyřikrát ženatý, měl ale jenom jednoho potomka: Josefa Emanuela Otmara Bedřicha Jiřího Leopolda Konstantina Mariu, který se narodil roku 1905 v Salcburku a tragicky

zahynul 26. července 1929 v Adršpašských skalách při výstupu na Milence. Dodnes se neví, jakou výstupovou cestu Josef Emanuel na impozantní skalní masiv zvolil, ale vzhledem ke svědectví pamětníků se jako nejpravděpodobnější varianta jeví na první pohled nejsnadnější výstup tzv. Starou cestou.

Převzato z knihy „Adršpach“ autorů Tomáše Dimtera a Pavla Lisáka, kterou roku 2011 vydalo Nakladatelství JUKO. V této knize naleznete nejen pokračování uvedeného článku, ale také mnoho dalších zajímavostí o adršpašském panství a jeho historii.

Pozvánka do zimních skalních měst

Zvláštní kouzlo skalních měst můžete obdivovat i v zimě. Malý okruh v Adršpachu je udržován tak, aby byl přístupný všem turistům. Součástí prohlídky jsou dva vodopády, které se v zimním období mění v krásné ledopády. Při pohledu na skalní

město posypané stříbřitým sněhem se až tají dech. V zimních měsících platí na okruhu snížené vstupné. Při návštěvě Teplického skalního města poznáte, že v zimních měsících dostávají skály zcela odlišnou tvář. Prohlídkový okruh v Teplických skalách je

v zimních měsících udržován jen částečně a vstup na něj je na vlastní nebezpečí. Výlety skalními městy se v zimě mohou změnit ve velké dobrodružství připomínající malou polární výpravu. Neváhejte a vydejte se do nitra pískovcových skvostů.

Mezi řadu slavných rodáků Broumovska patří také Josef Tichatschek – pěvec, kterého proslavily zejména role v operách Richarda Wagnera.

Teplický tenor Josef Tichatschek

Několik desítek metrů za farním kostelem sv. Vavřince v obci Horní Teplice (nyní součást města Teplice nad Metují) stával přízemní domek, kde se dne 11. července 1807 manželům Johaně a Václavu Tichatschek narodil syn Josef. Již v dětství projevoval mimořádné hudební nadání a v místní škole za podpory učitelů Witticha a Koppa získal základy hry na housle. Na doporučení teplického faráře P. Herrmana byl v roce 1822 přijat na broumovské gymnázium benediktinského řádu, kde zpíval v pěveckém sboru na kůru klášterního kostela. Asi v 17 letech se studentův původní „altový“ hlas změnil na krásný tenor, který později proslavil našeho rodáka takřka po celé kulturní Evropě.

Cesta do Evropy

Z broumovského gymnázia odešel dvaceti-letý Tichatschek v roce 1827 do Vídně, kde začal studovat medicínu na Josefinu – Ústavu pro vzdělávání vojenských lékařů. Zároveň však také pokračoval s cvičením zpěvu pod vedením italského učitele Ciccimara a stal se sborovým zpěvákem divadla u Korutanské brány, kde v roce 1830 poprvé předstoupil před vídeňské publikum. To zřejmě rozhodlo, že Tichatschek již dál nepokračoval ve studiu lékařství, protože o rok později se stal definitivním členem uvedeného divadla a působil zde až do konce října 1834.

Ještě v téže době získal angažmá v městském divadle ve Štýrském Hradci, kde hrál a zpíval jeden rok a na konci roku 1837 uzavřel smlouvu na dobu sedmi let s dvorní operou v Drážďanech. Cestou do Drážďan v prosinci roku 1837 vystoupil v Praze v Belliniho opeře a již 17. ledna 1838 zpíval v Drážďanech. Jeho repertoár byl velmi bohatý, zpíval v operách skladatelů Belliniho, Glücka, Mozarta, Beethovena, Rossiniho a jiných.

Během této doby – v roce 1841 – však také několikrát vystupoval v Berlíně a na dva měsíce uzavřel smlouvu s ředitelem německé opery divadla Drury Lane v Londýně, kde se setkal s tehdejší vynikající německou pěvkyní Vilemínou Schröder-Devrientovou (1804–1860). S ní také následující rok zpíval Tichatschek první provedení Wagnerova Rienziho v Drážďanech. O tom, že pěvec Tichatschek měl velký podíl na úspěšnosti oper Richarda Wagnera (1813–1883), svědčí například to, že právě drážďanskou premiéru Rienziho zazpíval tak, že opera sklídila obrovský úspěch. Naproti tomu při premiéře Wagnerova Bludného Holanďana Tichatschek z neznámých důvodů nevystoupil a opera prý neměla zdaleka takový úspěch jako Rienzi.

Po sedmi letech Tichatschekovi smlouva v Drážďanech vypršela, ředitel opery Augustin Rockl jí však úspěšnému a oblíbenému pěvci obnovil o dalších pět let.

Chvála od skladatele

V říjnu 1845 vystoupil Tichatschek v premiéře další Wagnerovy opery Tannhäuser. V bouřlivém roce 1848 musel senzitivní Richard Wagner pro svou revoluční činnost opustit Sasko a jeho opery byly na scéně drážďanského divadla zakázány. Proto v roce 1849 zpíval Tichatschek Tannhäusera ve Vý-

maru za řízení Ference Liszta. Z té doby se dochoval dopis Liszta adresovaný Wagnerovi, kde mimo jiné píše: „Tichatschek je hodný obdivu jako umělec...“.

Všeobecně je Tichatschek znám a označován jako propagátor díla Richarda Wagnera, který vnesl do operní tvorby nové prvky – hudbou vyjadřoval duševní procesy svých hrdinů a dokázal hudebně ztvárnit i přírodní scény, což bylo tehdy ostatními současnými hudebními skladateli přijímáno s nepochopením. Tichatschek, který byl v té době již velmi populární, prý dokonce některé Wagnerovy role – jako například zmíněného Rienziho a Tannhäusera – na svých pohostinských vystoupeních zpíval zdarma, ač jinak požadoval vysoké honoráře, čehož ředitelé divadel ochotně využívali.

Z dochovaných materiálů dnes můžeme vysledovat, že v dobách vrcholu své umělecké kariéry zvedal mohutným tenorem teplický rodák nadšené publikum ze sedadel v Rakousku, Německu, Anglii, Švédsku, Dánsku a snad i v dalších evropských zemích.

Koncem roku 1869 stále populární umělec náhle ukončil svou uměleckou dráhu. Ještě před tím však – při oslavě 40. výročí působení u divadla – dostal Tichatschek blahopřejný telegram od přítele Richarda Wagnera:

„Čtyřicet let zdatných zpěvů, dobyvatel mnoha čestných věnců, tlukotem křepelky – řízností biče – směle vpřed, všech tenorů postrach – velelím jej – to je můj Tichatschek.“

(volný překlad teplického kronikáře V. Rutha)

Léta svého odpočinku trávil Josef Tichatschek v Drážďanech, kde dne 18. ledna 1886 zemřel a je pochován na zdejší Státní katolické hřbitově.

Dům v Horních Teplicích, v místní části města Teplice nad Metují, ve kterém se Tichatschek narodil, již nestojí. V roce 1999 mu byl v centru města odhalen pomník. Každoročně koncem června se v Teplicích nad Metují v rámci Dvořákova festivalu koná koncert věnovaný vzpomínce na slavného rodáka – operního pěvce Josefa Tichatscheka.

Převzato z publikace Josef Tichatschek, autorů PhDr. Miroslavy Moravcové a Petra Hnyka, kterou v roce 1999 vydalo Město Teplice nad Metují.

Život a dílo Viléma Pellyho

Na Masarykově náměstí v Polici nad Metují stojí tzv. Pellyho domy. Dnes v nich sídlí Centrum celoživotního vzdělávání a turistické informační centrum. Jaké však byly osudy jejich původního majitele a co o něm vlastně víme?

„Dosud nebylo takového měšťana, co Police od 13. století stojí, aby za svůj věk jen svým přičiněním takového značného majetku nabyl.“

Polický kronikář Josef Brandejs

Vilém Pelly se narodil 20. prosince 1849 v rodině mlynáře v Polici nad Metují. Během svého učení na kopeckého příručího si osvojil mimo jiné i technologii výroby lihovin. A byla to právě výroba kvalitních lihovin, na které vystavěl své podnikání. Jeho pověstná kořalka byla tak oblíbená, že roku 1886 už mu provizorní výroba v domě nestačila a postavil vlastní výrobu likérů.

To se ukázalo jako geniální tah, neboť v roce 1892 započala éra tzv. suchodolských zjevení. Žízňivých poutníků prošlo Policí podle tehdejších odhadů více jak 400 000!

Vydělané peníze Vilém Pelly hned investoval. Založil první přádelnu v Polici nad Metují, dále dvě cihelny a tkalcovnu. I když první světová válka jeho podnikání přibrzdila, nezastavila jej úplně. Hned po vzniku Československé republiky zahájil výstavbu vlastní barevny, bělidla a šlichtovny.

Do podvědomí polických občanů vstoupilo spíše jeho veřejné působení než jeho podnikání. Po tři volební období byl starostou města a pracoval ve výboru nově založené Tělocvično-hasičské jednoty Sokol. Byl rovněž iniciátorem založení Městského sboru dobrovolných hasičů, kde

zastával i funkci starosty sboru. Peníze, které tento úspěšný podnikatel vydělal, si rozhodně nenechal pouze pro sebe. Na vlastní náklady nechal vysázet městskou zeleň, zhotovit artéský vrt Julinka s pitnou vodou, který je na náměstí dodnes, a na stavbu Kolárova divadla daroval desetitisíce cihel ze svého podniku. A to je pouze zlomek z jeho dobročinných aktivit. Za jeho počiny ve prospěch obce mu bylo roku 1899 uděleno čestné občanství města Police nad Metují.

Vilém Pelly zemřel 26. března 1939. Atmosféru jeho pohřbu zachytil kronikář: „Odpoledne za zvuku továrních sirén vynesena rakev z přádelny byla a za doprovodu četných korporací a ohromného množství občanstva hlavně dělnictva odnesena na místní hřbitov, kde do rodinné hrobky uložena. U hrobu promluvil o zásluhách zesnulého starosta města p. Vacek, zástupci úřadů a továrních zaměstnanců. Památky tohoto zasloužilého muže nebudou v Polici nikdy zapomenuty. Byl to pravý šlechtic ducha i práce.“

(Podklady pro tento článek byly čerpány z publikace Miroslava Pichla – Osobnosti Police nad Metují.)

Pellyho domy dnes

(budova čp. 75, Masarykovo náměstí)

V roce 2001 rozhodlo Zastupitelstvo města Police nad Metují na veřejném zasedání o koupi Pellyho domů do majetku města. Ve spolupráci s Centrem evropského projektování byla připravena žádost o získání finančních prostředků na vybudování Centra celoživotního vzdělávání.

Stavební práce byly zahájeny v listopadu 2005. Rekonstrukce jednotlivých podlaží, novostavba společenského sálu, obnova verandy a teras, instalace výtahu a další nezbytné práce trvaly až do srpna 2007. Provoz byl slavnostně zahájen dnem otevřených dveří v neděli 16. září 2007.

Centrum celoživotního vzdělávání je moderní zařízení, kde mimo jiné sídlí městská knihovna s veřejným přístupem na internet a kde jsou další prostory pro konání konferencí, seminářů, kurzů, vzdělávacích, kulturních a společenských akcí. V přízemí se nachází také turistické informační centrum s celoročním provozem, které své služby nabízí nejenom turistům, ale i místním obyvatelům. Kromě turistických informací zde můžete zakoupit suvenýry a turistické průvodce, na výběr je i několik knih regionální literatury, předprodej vstupenek a podobně.

Věříme, že Vilém Pelly by byl s dnešní podobou svých domů spokojen.

Martina Golová

Lyžařské areály v regionu

Ski areál Kamenec, Teplice nad Metují

Sjezdové tratě: 500 m, modrá

Počet vleků: 1

Lyžařský areál v Teplicích nad Metují nabízí uměle zasněžovanou 500 m dlouhou sjezdovku vhodnou pro začátečníky i pokročilé. Ideální pro rodiny s dětmi. Občerstvení v areálu. V areálu funguje také půjčovna lyžařského vybavení a lyžařská škola.

Ski areál Janovičky

Sjezdové tratě: 980 m, červená a modrá

Počet vleků: 2

Menší příjemný areál rodinného typu s krásným výhledem na Broumovsko a Kr-

konoše, v srdci Javořích hor, osada Janovičky. Nedaleko vleku se nachází restaurace, ve které funguje také půjčovna lyží a ski servis.

Ski areál Machov

Sjezdové tratě: 650 m, modrá

Počet vleků: 1

Lyžařský areál Machov v nadmořské výšce 550 - 590 m n. m. uspokojí svými parametry jak děti a začátečníky, tak i náročnější sjezdaře. Z horní stanice vleku je při příznivém počasí nádherný výhled na Krkonoše. Areál je také hojně vyhledáván milovníky běžeckého lyžování. Děti pak určitě využijí možnost sáňkování a bobování na k tomu určených místech.

Ski areál Radvanice

Sjezdové tratě: 900 m, červená a modrá

Počet vleků: 3

Lyžařský areál se nachází v osadě Studénka spadající pod obec Radvanice v Čechách (okres Trutnov) na severní straně Jestřebích hor v nadmořské výšce cca 550 - 650 m n. m. Jestřebí hory díky své výšce a poloze nabízejí kromě možnosti sjezdového lyžování a snowboardingu zajímavé příležitosti pro běžkaře. V areálu

funguje také ski servis a půjčovna lyžařského vybavení. Návštěvníci mohou využít služeb skibar.

Vlek Nebíčko Police nad Metují

Sjezdové tratě: 250 m, modrá

Počet vleků: 1

Lyžařský svah s umělým osvětlením a večerním lyžováním nabízí 250 m dlouhý vlek. Svah je bez terénních vln a skvěle slouží nejen pro děti, ale i začínající lyžaře.

Nabídka halových sportů

SPORTCENTRUM TEPLICE NAD METUJÍ

Celoroční provoz Sportcentra zajišťuje všem sportovním nadšencům možnosti aktivit za každého počasí. Sportcentrum je rozděleno do dvou základních částí.

V první části se nachází recepce s možností občerstvení, squash, posilovna, masérna, stolní tenis a sociální zařízení. Ve druhé části je plocha s povrchem umělé trávy, cca od října do dubna zastřešena nafukovací halou. Plocha je vhodná na tenis, volejbal, florbal, házenou, nohejbal, sálovou kopanou, badminton nebo basketbal.

ZIMNÍ STADION HRONOV

Zimní stadion nabízí zájemcům přes zimní sezónu bruslení pro veřejnost včetně půjčování bruslí. K dispozici jsou šatny a sociální zařízení.

Otevírací doba:	čtvrtek	16:00 – 18:00
	Sobota	13:30 – 15:30
	Neděle	14:00 – 16:00

INDOOR CYCLING BROUMOV

Spinningové centrum je tu pro všechny, kteří se chtějí seznámit s moderním pojetím fitness a kteří si myslí, že jejich tělo si zaslouží patřičnou pozornost a péči.

Otevírací doba:	po – pá	18:00 – 19:00 a 19:30 – 20:30
	so – ne	po domluvě

SPINNING SPORT CENTRUM HELENA POLICE NAD METUJÍ

Spinningové centrum v Polici nad Metují nabízí lekce spinningu pod vedením řádně vyskolených instruktorů. Spinning přináší svým klientům nové sportovní aktivity spojené s kolektivní zábavou, po kterých si odnesete plno příjemných zážitků.

Otevírací doba: po – pá 17:00 – 18:00 a 18:30 – 19:30

RICOCHET BROUMOV

Ricochet je takzvaný raketový sport. Jde o hru pro dva hráče v uzavřeném kurtu, velice podobnému tenisu, pouze v menším prostoru. Ricochet je sport pro všechny nadšence z pohybu, kteří chtějí udělat něco pro své zdraví, ale i pro aktivní sportovce.

Otevírací doba:	po – pá	16:00 – 21:00
	so – ne	15:00 – 21:00

BOWLING DOK HRONOV

Sportovně rekreační zařízení - bowling, fitness, sauna, ricochet - vše s občerstvením.

Otevírací doba: otevírací doba se liší dle nabízené aktivit
Kontakt: +420 732 762 703

KRYTÁ MOTOKÁROVÁ DRÁHA VELKÝ DŘEVÍČ

Krytá motokárová dráha - 4patrová s 13 klopenými zatáčkami, rychlostními rovinami a sjezdem tunelem nabízí atraktivní adrenalinový zážitek pro děti i dospělé. Další nabídka herních i sportovních aktivit, s možností ubytování.

Kontakt: + 420 777 622 677, +420 602 312 722

BROUMOVSKO regionální produkt®

Krásná nedotčená příroda, architektonické skvosty a klidné přátelské prostředí, to je Broumovsko. Do svých výrobků vkládají místní lidé originalitu, zručnost, lásku k řemeslu a vztah k místu, kde žijí. Na jaře roku 2011 se Broumovsko stalo v pořadí již 15. regionem sdruženým v Asociaci regionálních značek. Místní výrobci mají nyní v pravidelných intervalech možnosti získat regionální značku pro svoje produkty, dostat se do povědomí dalších zákazníků a propagovat své výrobky na společných akcích v regionu a celé České republice.

V roce 2012 proběhla dvě zasedání certifikační komise. Certifikační komise má celkem devět členů a zasedli v ní: Kateřina Čadilová (Asociace regionálních značek), Markéta Hanušová (Agentura pro rozvoj Broumovska), Libuše Růčková (MAS Broumovsko +), Michaela Winterová (Ekocentrum Viola), Eva Pápaiová (DSO Policko), Jiří Vlk, Ines Štovičková,

Tomáš Janák a Monika Menčíková. Na svých zasedáních udělila komise celkem 16 certifikátů regionální značky BROUMOVSKA.

Úspěchem regionálního produktu je zcela jistě certifikování nejen malých a tradičních výrobců, kteří uchovávají tradice pro další generace. Hned v prvním roce fungování značky se podařilo do projektu značení zapojit také větší

renomované firmy působící v regionu, díky nimž získá celý projekt jedinečnou propagaci nejen v České republice. Certifikát obdržela například pramenitá voda Toma Natura nebo broušené sklo pana Jaromíra Berana. K projektu regionálního značení na Broumovsku se vyjádřila národní koordinátorka Asociace regionálních značek Kateřina Čadilová: „Mám radost,

že Broumovsku se hned v prvním roce fungování regionální značky podařilo vystihnout její smysl. Značka upozorňuje na celou škálu produktů a výrobců, které ožívují a nově tvoří obraz Broumovska jako oblasti s pozoruhodnou čistotou přírodou i bohatou historií a tradicí řemesel. Koordinátorovi značky, Agentuře pro rozvoj Broumovska, za to patří oprávněné uznání“.

Certifikované produkty

Polický chléb – Kvíčerovská pekárna s. r. o.

Chléb Polický se vyznačuje charakteristickou, navinulou chutí po dobře vyžrálém žitném kvasu s výraznou chlebovou vůní.

Včelí produkty – Ekofarma Vlkovi

Rodinná ekofarma nabízí vysoce jakostní a ryze 100% včelí produkty, mimo jiné medy a svíčky z včelího vosku

Výrobky z ovčího rouna a tkané výrobky z přírodního materiálu – Ines Štovičková

Výrobky z ručně zpracovaného ovčího rouna, ze kterého je na kolovrátku napředena ovčí vlna pokračují v dlouholeté regionální tradici.

Ověcí sýry, jogurty, jogurtová mléka a další – Monika Menčíková

Z kopců nad Šonovem u Broumova se na stoly milovníků mléčných delikates dostává ovčí sýr a další laskominy.

Rokytnický lesní med květový – Včelí farma Rokytník

Včelí farma produkuje vysoce kvalitní medy z ekologicky nezatíženého prostředí panenských lesů a luk.

Přírodní sýry a tvarohy – Dita Pašťálková

Přírodní sýry solené, ochucené z pasteurizovaného kravského a kozího mléka. Tvarohy z pasteurizovaného kravského a kozího mléka.

Vlněné výrobky, výrobky z vrbového proutí – Anna Tůmová

Na farmě rodina Tůmových vyrábí nejen vlněné výrobky a výrobky z vrbového proutí, ale také perníčky a další produkty.

Stínící technika Pavon s potiskem z kolekce Rosenberg – Dřevoterm s. r. o.

Stínící technika vyráběná společností Dřevoterm pod značkou PAVON (rolety textilní, rolety z dřevěných tkanin, posuvné panelové stěny, roletozaluzie, římské rolety aj.) s potiskem vzorů z kolekce Rosenberg.

Radešovský chléb – Statek Tilia

Žitný chléb je celozrnný a převážně ze žita z polí z Radešova, které si na statku melou na malém kamenném mlýnu. Za žitné mouky se poté pěstuje kvásek.

Biodžemy – Statek Tilia

Džemy jsou vyráběny převážně ze surovin ze sadů na Radešově (aronie, červené jeřabiny, muchovník-kanadská borůvka, maliny, rebarbora). Firma dnes nabízí 9 druhů biodžemů s neobvyklým složením (např. maliny s rebarborou nebo muchovník s aronií a jablkem apod.)

Kanafasové a žakárové produkty – Textil Zítka

Látky a ručně tkané koberce od pana Václava Zítky z Police nad Metují navazují na dlouholetou tradici jejich předků z Bělého, kde žili a tkalcovali již v 17. století. Kana-

fasy a žakáry vyrábějí z kvalitních bavlněných přízí, u kterých využívají přírodního vzhledu a kombinují jej vzhlednými barevnostmi vycházejícími z tradic lidového textilu.

Broušené sklo – Jaromír Beran

„České ručně broušené sklo má v sobě kulturu umělecké ruční práce, jenž se přenáší z generace na generaci.“ Jednou z oblastí, kde tradice českého broušeného křišťálu přetrvává až dodnes, jsou severovýchodní Čechy.

Voda Toma Natura

Kvalitní, uznávaná a lahodná voda Toma Natura je vyráběna v mnoha variantách z příchutí nebo bez, perlivá nebo neperlivá. Patří mezi nejoblíbenější vodu českých domácností. Pochází přímo z nitra Teplických skal.

Fermetované salámy – Pejskar s. r. o.

Fermetované salámy firmy Pejskar s. r. o. z Police nad Metují jsou u konzumu

mentů oblíbené díky své chuti. Patří sem také vyhlášený trvanlivý salám Poličan.

Měkké salámy – Pejskar s. r. o.

Firma Pejskar s. r. o. certifikovala další druh svých produktů a to měkké salámy. Lahodnou chuť slabých párků nebo dalších pochutin poznáte při první ochutnávce.

Horalské trubičky – Stěna EU, s. r. o.

Trubičky vyráběné v Teplicích nad Metují svou chutí zlákají nejen děti, ale také dospělé. Vyrábí se v několika lahodných příchutích.

Výrobci značí své výrobky logem BROUMOVSKO regionální produkt®, které produktům zaručuje vedle jejich kvality a šetrnosti k přírodě především jejich původ a vazbu na určité výjimečné území.

Regionální značky se také objevily na mezinárodní výstavě Země živitelka v Českých Budějovicích. V pavilonu R3 se představilo 11 regionů z 15 sdružených v Asociaci regionálních značek a další znač-

ky z České republiky a ze Slovenska. Mezi regiony, které na výstavě měli své prezentace, bylo také Broumovsko. Návštěvníci si ve stánku mohli prohlédnout ukázky certifikovaných produktů z Broumovska, přičemž si informace o jednotlivých výrobcích a odnést si také propagační materiály našeho regionu. V sobotu se výstavy zúčastnila Monika Menčíková s manželem, jedna z osmi výrobců používajících regionální značku Broumovska.

Zájemci si mohou regionální produkty zakoupit v Informačním centru v Teplicích nad Metují a v Polici nad Metují a v kanceláři ck.broumovsko. Do konce roku proběhne ještě jedno zasedání certifikační komise a ke stávajícím výrobkům přibudou další, které jsou typické pro region Broumovska. Certifikované výrobky mohou návštěvníci zakoupit také na trzích nebo přímo u výrobců v jejich krámcích a prodejnách. Podrobné informace nejen o broumovské regionální značce najdete na <http://www.regionální-znacky.cz/broumovsko>.

Markéta Hanušová

Arkáda Božanov

ubytování ve statku
broumovského typu

Tel. 720 292 880, www.arkadabožanov.cz

Třídní srazy, školení, oslavy narozenin a různá neformální setkání také s hudebním doprovodem.

„Do Adršpašských skal vyrazte hned ráno,“

říká zkušený návštěvník Broumovska

Když jsme vybírali osobnost, se kterou bychom mohli udělat interview do tohoto vydání turistických novin Broumovska, vzpomněla jsem si na milý rozhovor, který jsem vedla v létě s jedním klientem našeho informačního centra. Bavili jsme se o tom, co vše již s rodinou v našem okolí navštívili a že jsou tu již po několikáté. Oslovila jsem proto manžele Vítu a Evu Dobešovi s žádostí o rozhovor a oni souhlasili.

Po kolikáté jste v létě navštívili oblast Broumovska?

Broumovsko jsme navštívili již po desáté. Každý rok tu objevujeme něco nového.

Jezdíte na dovolenou s přáteli nebo s rodinou?

Na dovolenou jezdíme většinou s rodinou.

Pamatujete si ještě na vaši první návštěvu? Co bylo impulsem k první návštěvě?

Prvním impulsem k návštěvě této oblasti byla určitě skalní města, tedy Teplické skály a Adršpašské skály.

Proč se sem pravidelně vracíte? Bydlíte vždy na stejném místě nebo jste vystřídal více ubytovacích zařízení?

Vracíme se sem pravidelně proto, že je tu krásná příroda a přátelští lidé. Ubytování jsme pokaždé dva týdny v penzionu Dita v Teplicích nad Metují, vždy během hlavní letní sezóny. Pobyt jsme si dokonce již tři-

krát prodlužovali asi o tři dny. Jednou to bylo v penzionu TARA a dvakrát v soukromí. Jako rodině nám vyhovuje ubytování v pokoji s vlastním sociálním zařízením. Penzion Dita máme rádi i proto, že je umístěn mezi Teplickými a Adršpašskými skalami a má moc příjemný personál.

Jak jste spokojeni s nabídkou služeb na Broumovsku? Co tu podle vás chybí?

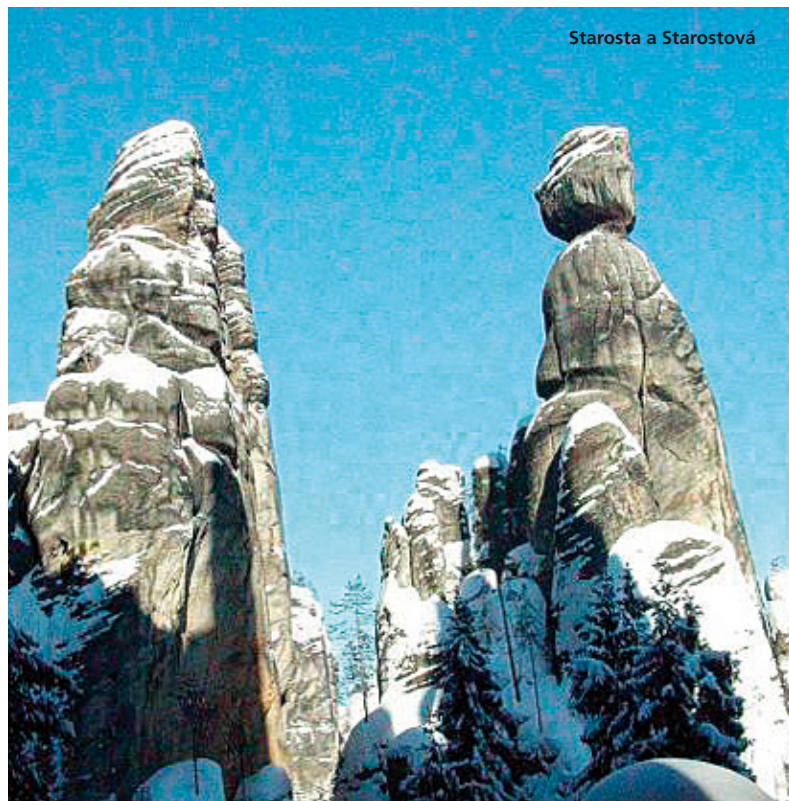
S nabídkou služeb na Broumovsku jsme spokojeni. Nové náměty k výletům čerpáme z turistických novin a v informačních centrech. Chybí nám lepší značení a údržba turistických tras a vyhlídkových míst, která bývají často zarostlá. Také tu chybí ostraha přírodních parků, která funguje například v sousedním Polsku.

Která místa Broumovska vás nejvíce zaujala?

Máme rádi přírodní scenerie, proto jsme letos již po čtvrté prošli Vlčí roklí z Teplických skal do Adršpachu. Nebudu se zmiňovat o známých místech, ale mezi

Starosta a Starostová

místa, která nás zaujala, patří Kovářova rokle, Hvězda, Divadlo, Kamenná brána, Junácká vyhlídka, Koruna. V Polsku jsou to Bledné skály nebo Wielky Szczeliniec. Letos se nám také vydařil pěkný výlet na vyhlídku pod Borkem, a to na základě tipu v turistických novinách.

Jezdíte sem více za odpočinkem nebo za sportem?

Dovolenou trávíme spíše aktivně. Jezdíme sem za turistikou, pamětihodnostmi a poznáváním dalších pěkných míst v okolí.

Navštívili jste zdejší kraj i v zimě?

Bohužel, zatím ne.

Co byste doporučil návštěvníkům Broumovska jako to nejlepší?

Záleží na tom, co návštěvníci preferují, jestli přijedou s dětmi a podobně. Z přírodních scenerií bych mimo Adršpašsko-teplických skal doporučil výlet na Hvězdu, Divadlo, Supí hnízdo, Kamennou bránu,

Junáckou vyhlídku a další místa nejen na Broumovských stěnách. V Polsku výlet na Wielky Szczeliniec (Hejšovina) a Bledné skály. Klášter v Broumově a v polské Wambieřici také stojí za návštěvu. A děti určitě zaujme muzeum stavebnice Merkur.

Jak byste Broumovsko charakterizoval jednou větou?

Úžasné skalní scenerie, příroda, možnost poznávání vodních pramenů, nepřeberných vyhlídek do okolí a pamětihodností.

Máte na závěr nějakou radu pro návštěvníky Broumovska?

Jednu radu bych měl. Návštěvnost Adršpašských skal v sezóně a při pěkném počasí je extrémně vysoká. Proto doporučuji prohlídku těchto skal hned ráno po osmé hodině, to je tam ještě docela málo lidí. A jinak se těšíme na viděnou v příští sezóně!

Martina Tauchmanová
(TIC Teplice nad Metují)

CHKO Broumovsko oslavilo 20 let své existence

V roce 2011 si připomínáme 20. výročí vyhlášení CHKO Broumovsko. Dne 1. května 1991 nabyla účinnosti vyhláška Ministerstva životního prostředí ČR, kterou bylo území Broumovského výběžku vyhlášeno za chráněnou krajinnou oblast.

Území o rozloze 430 km² tak získalo statut, který si zasloužilo zejména díky jedinečným přírodním krásám pískovcových skalních oblastí, ale i malebnosti krajiny, na jejíž podobě se po staletí podíleli lidé. Severní a východní hranici chráněnký tvoří státní hranice s Polskem, vnitrostátní hranice vede od Žďárek přes Hronov a Zbečín k Hornímu Kostelci a dále po Panské cestě Jestřebími horami přes Odolov pod Žaltman, odkud pokračuje kolem Radvanic až ke státní hranici u Chvalče.

Hlavním důvodem zřízení CHKO je ochrana přírody, obnova krajiny a šetrné využívání přírodních zdrojů tak, aby zůstalo zachováno to nejceněnější z rázu a přírody Broumovska. Posláním správy chráněné krajinné oblasti je uchování hodnot, k jejichž ochraně byla vyhlášena. Pojďme si je stručně představit:

Skalní města

Nejcennější příroda je na Broumovsku chráněna ve dvou rozlehlých národních přírodních rezervacích (NPR) a jedné národní přírodní památce (NPP). NPR Adršpašsko-teplické skály patří se svými 17 km² k největším skalním městům ve střední Evropě. Spolu s NPR Broumovské stěny a NPP Polické stěny jsou výjimečné svým členitým reliéfem a klimatem, umožňujícím existenci unikátní květeny a zvířeny. Tato proslulá území druhohorních pískovců jsou ohraničena svědky prvohorních časů: na severu strmými vyvěřelými kužely Javořích hor a na jihozápadě hřbetem hor Jestřebích skrývajících prokřemenělá dřeva permských araukaritů a černé uhlí.

Další unikáty přírody nalezneme v přírodní památce Šafránová stráž u Suchého Dolu nebo ve starých bučinách přírodní rezervace Farní stráž u Machova. Stopy pestré geologické minulosti území se nacházejí také v přírodních památkách Pískovcové sloupky u České Metuje a Mořská transgrese.

Turisticky nejpřitažlivější jsou neobyčejné skalní útvary, jejichž vývoj trval celá

tisíceletí. Homole cukru, Milenci, Starosta se Starostovou, Koruna či Hláska se nacházejí při okrajových partiích skalních masivů v Adršpašsko-teplických skalách. Jednotlivé skalní věže a pilíře dosahují až stometrové výšky.

Z turistické cesty lze na několika místech (Skalní chrám, Průvodcovská jeskyně) nahlédnout i do jinak nepřístupného podzemí Teplických skal. V sutích na dně hlubokých údolí se ukrývají mimořádné rozsáhlé systémy jeskyní. Teplická jeskyně se svou délkou 1 065 m, následovaná jeskyněmi Plutonův chrám (547 m) a Blokova chodba jsou nejdelšími pseudokrasovými jeskyněmi v České republice. Zajímavým fenoménem jsou tzv. kořenové krápníky, které vznikají ze spleti kořínků a hub v místech dopadu vodních kapek, které kapají ze stropů jeskyní a rostou proti zemské gravitaci.

Broumovské stěny

Broumovské stěny vynikají skalními hříby. „Rostou“ jednotlivě i ve skupinkách a jsou rozestý po celé kuestě – zvlněném, k Broumovské kotlině příkře nakloněném skalnatém hřebenu Broumovských stěn. Skalní pilíře zde dosahují výšky až 60 metrů. Reliéfy skal vykazují pestrout škálu drobných forem a tvarů – skalní dutiny, mísy i voštiny. Na některých skalních stěnách a věžích lze pozorovat proželeznění. Tato impregnace oxidy železa zvyšuje odolnost pískovce proti zvětrávání a vytváří neobvyklé barevné útvary a kresby.

Na skalní prostředí jsou vázány mnohé zajímavé druhy rostlin a živočichů. Množství rostlinných druhů je vázáno na balvanitost, která se vytvořila na úpatí skalních stěn rozpadem skalních bloků. V místních skalních městech roste asi 245 druhů mechorostů a 120 druhů lišejníků. Skály jsou důležitým biotopem pro hnízdění mnoha chráněných druhů ptáků: sov výra velkého, syce rousného nebo kulíška nejmenšího či pro sokola stěhovavého.

Sídlo Správy
CHKO Broumovsko

Ráj horolezců

Pro svoji jedinečnost a obtížnost lezeckých terénů jsou skalní města Broumovska hojně navštěvována horolezci. První zdolanou věží se stal počátkem 20. století Král v Adršpachu. Během několika desítek let byla slezena většina z 2 500 věží ve skalních městech. Původně sloužily místní pískovce výlučně pro trénink na lezení v horách, později se stalo lezení na menších skalách a zvláště lezení na písku (pískářina) samostatnou disciplínou se svými pravidly. Horolezeckou činnost je dnes možné provádět jen ve vymezených terénech a termínech, protože skalní města jsou nejpřísněji chráněnou částí přírody v CHKO Broumovsko.

Broumovský výběžek má pohnutou geologickou minulost i historii lidských pokolení, která se obtiskla do malebně zabydlené a obhospodařované krajiny. Zdejší církevní i lidové stavby jsou v architektuře pojmem. Hodnotou Broumovska je dochovaný krajinný ráz lánových vesnic s pozoruhodnými stavebními

památkami: rozlehlými statky broumovského typu, roubenými chalupami, monumentálními barokními kostely i bezpočtem drobných sakrálních staveb ve volné krajině. Cesty mezi vesnicemi jsou lemovány alejemi.

Toulky Broumovskem

K poznání zimní krajiny Broumovska můžete využít některou z upravených tras pro běžkaře. Pravidelně je upravována trasa vedoucí Jestřebími horami po hranicích CHKO. Na její začátek v Petřkovicích se lyžaři dopravují ranním vlakem. Od vlakové zastávky trasa stoupá na hřeben Jestřebích hor. Podél opevnění ze II. světové války nad Slavětínem dorazíte do osady Paseky, známé z Čapkovy Loupežnické pohádky jako sídlo hrozného loupežníka z Brend. Pokud budete mít štěstí a Lotranda nepotkáte, můžete se na Pasekách-Brendách občerstvit. Trasa dál stoupá až na vrchol Žaltmanu (742 m n. m.) s rozhlednou s 360o výhledem. Od vyhlídky vede trasa po Panské cestě kolem vrchu Kolčarka do vesnice Odolov, kde je možné se občerstvit v hospodě U Lotranda. Blízké Kryštofovy kameny jsou překrásnou ukázkou araukaritů in situ (na místě). Kolem Švédského vrchu pokračuje trasa do Chlívčů, kde se nalézá další, v zimě hojně navštěvovaný hostinec. Trasa vede dále po hřebeni na Kravčinu, od rozcestí Nad Horním Kostelcem s pěkným výhledem do kraje klesá lesními porosty do Maternice se známou Skalákovou studánkou, poté vás provede pod Jírovou horou a doveče až do Hronova, města Aloise Jiráska. V nohách máte v tu chvíli asi 25 km. K návratu můžete využít vlak z železniční stanice Hronov nebo autobusy vyjíždějící od hronovského náměstí.

Hana Heinzellová

Heřmánkovický rodák František Celestýn Opitz

Zahájil v Čechách éru bezbolestného operování

Narodil se 25. února 1810 v Heřmánkovicích v chudé venkovské rodině. Byl synem sedláka z čp. 8. a již v dětství toužil stát se lékařem a pomáhat nemocným.

Ve svých dvaceti letech vstoupil se souhlasem klášterní vrchnosti do řádu Milosrdných bratří svatého Jana z Boha, ve kterém se mu dostalo v dnešní nemocnici na Františku v Praze 1 vzdělání nejprve ošetřovatele, později ranhojiče a od roku 1842 byl magistrem chirurgie.

Informaci o celosvětově první úspěšné éterové narkóze, kterou provedl v Bostonu (USA) Wiliam T.G.Morton dne 16. 10.

1846, získal podivuhodně brzo od řádového bratra Patrika, který byl svědkem oné události. Opitz pečlivě ověřoval účinnost a použitelnost éteru na zvířatech a poté na zdravotních dobrovolnících. Dne 7. 2. 1847, byli úspěšně operováni první nemocní v celkové inhalační éterové anestézii. Do 20. dubna 1847 provedl 186 celkových éterových anestézií. V roce 1859 byl jmenován řádovým provinciálem a visitátorem, v roce 1866

obdržel rytířský kříž řádu Františka Josefa I. Ovládal němčinu, češtinu, latinu, francouzštinu a angličtinu. Zemřel 7. 12. 1866 následkem přepracování.

Zavedení účinného a spolehlivého znečistlivění mělo převratný význam pro nemocného a zejména pro chirurgy. Pamětní desku heřmánkovického rodáka najdete na budově obecního úřadu v Heřmánkovicích.

Návštěvu malebné vesničky, ve které naleznete statky broumovského typu a kostel Věch svatých z dílny otce a syna Dientzenhoferových, můžete spojit s výletem do okolní krajiny. Krásy zimní krajiny Vás jistě uchvátí. **red**

Z Broumova přes Bobří vrch do Heřmánkovic

Broumov, Mírové náměstí – Rožmitál (3,5 km) – U lomu (5 km) – Pod Bobřím vrchem (6,5 km) – Janovičky (9 km) – Heřmánkovice – u kostela (12 km)

Výchozím bodem je broumovské náměstí. Těsně u náměstí stojí benediktinský klášter barokně přestavěný podle projektu K. I. Dientzenhofera. Značení trasy začíná na budově Staré radnice, která stojí na horní straně náměstí, a na které je umístěn. Trasa přechází napříč náměstím, v levém dolním rohu náměstí opouští centrum města a vede dolů po schodech z bývalých hradeb. Zde přechází řeku Stěnavu a značení vede doprava, přes železniční přejezd. Od železničního přejezdu pokračuje na konec ulice, překračuje hlavní silnici a mírným stoupáním vede dále nad město. Z cesty je též úchvatný pohled na monumentální komplex kláštera a město. Úvozová cesta mezi poli vás přivede

do obce Rožmitál. Dojdete až k Rožmitálskému lomu a odtud pokračujte kamenolomen a stoupáním až na Bobří vrch. Od lesní chatky na Bobřím vrchu trasa klesá bukovým lesem až na dolní konec osady Janovičky, k asfaltové silnici a k rozcestníku. Od rozcestníku pokračuje úzkou asfaltovou silnicí okolo bývalého koupaliště do obce Heřmánkovice. Kolem cesty se po pravé straně na horizontu táhnou Javoří hory, viditelná je rozhledna na Ruprechtickém Špičáku. Cesta ústí do Heřmánkovic a obcí se táhne až ke kostelu Věch svatých, v jehož těsné blízkosti se nachází také barokní fara. Po prohlídce můžete pěšky po hlavní cestě pokračovat až do Broumova nebo můžeme jet autobusem.

Významný opat Othmar Daniel Zinke (1664 – 1738)

Mezi nejvýraznější osobnosti, které se zapsaly svými skutky a rozhodnutími do historie nejen Broumova a Broumova, ale i řady dalších míst, bezesporu patří břevnovsko-broumovský opat Othmar Daniel Zinke.

Rodina Zinke pocházela ze Strzegomi v Dolním Slezsku, do Broumova malý Daniel spolu s matkou a sourozenci přišel krátce po smrti svého otce. Po studiu na místním klášterním gymnáziu vstoupil do benediktinského řádu a přijal řeholní jméno Othmar. Po studiích teologie a církevního práva na arcibiskupském semináři byl v roce 1689 vysvěcen na kněze a začal působit jako profesor na broumovské klášterní škole. Pro své diplomatické schopnosti, které v něm tehdejší představený kláštera opat Tomáš Sartorius rozpoznal, byl poslán k papežské nunciatuře do Vídně. Po návratu v roce 1697 byl pověřen funkcí hospodářského správce – provizora. Roku 1700 opat Tomáš umírá a jako svého nástupce doporučuje Othmara Zinke. 17. listopadu 1700 byl převážnou většinou (42 z 51) hlasů Othmar Daniel Zinke opravdu zvolen 48. opatem břevnovským, kteří od husitských válek sídlili většinou v Broumově.

Jako opat se Othmar Zinke zapsal do povědomí hlavně jako stavitel a rozmnožitel panství. Pro proboštství v Lehnickém poli zakoupil řadu statků v Slezsku, v Čechách zakoupil od Anny Marie, princezny toskánské, pro břevnovský klášter panství Kladno. Na Broumovsku nechal postavit řadu sakrálních i světských staveb a jiných památek. Jednou z nich je dominanta broumovského náměstí, Mariánský sloup, zrealizovaný roku 1706 významným pražským sochařem Janem Brokoffem. Dalším významným počinem byla stavba řady kostelů ve vsích patřících broumovskému panství. Došlo i na samotný klášter, který byl v letech 1726 – 1733 přestavěn významným barokním stavitelem Kilianem Ignácem Dientzenhoferem, který se spolu se svým otcem Kryštofem podílel na stavbě již zmíněných kostelů.

Po úspěšném a dlouhém panování nad břevnovsko-broumovským panstvím 8. září 1738 opat Othmar v Broumově umírá. Místo jeho posledního odpočinku je neznámé.

Broumovský klášter mohou turisté navštívit v rámci prohlídek a kostely je možné shlédnout během festivalu Za poklady Broumova. **Přemysl Sochor**

Vydejme se spolu po stopách „polické“ hudby...

Police plná hudby

Znamé české pořekadlo praví „co Čech, to muzikant“. Hudebníci z Police nad Metují tuto větu naplňovali odedávna a činí tak i dnes. Nejmladším zdejším hudebním tělesem je Police Symphony Orchestra (PSO). U zrodu orchestru stojí na jaře roku 2010 sourozenci Soukupovi, které k tomu inspiroval James Last Orchestra, s jehož tvorbou se seznámili na serveru YouTube. Záhy proto sourozenci Soukupovi začali oslovovat muzikanty z Police a okolí a rozšiřovat tak obsazení vznikajícího orchestru.

Jak to tak bývá, začátky však nebyly snadné. První zkouška orchestru se uskutečnila v dubnu 2010 a brzy došlo i ke změně na postu dirigenta. Dirigentem PSO je nyní Miroslav Srna, post kapelníka zastává Jakub Mikunda, který pro orchestr upravuje část repertoáru a snaží se ho ušít přesně na míru.

První koncert orchestr odehrál 9. ledna 2011 v Kolářově divadle v Polici nad Metují; následoval koncert v Červeném Kostelci a v divadle Dr. Josefa Čížka v Náchodě. To, že je repertoár orchestru velmi pestrý a zaujme širokou veřejnost, dokazuje fakt, že PSO účinkoval například na Dechovém festivalu v Jeseníkách a poté na Pivních slavnostech v Bzenci. Zatím poslední koncert se uskutečnil 24. září 2011 v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Polici nad Metují. Hlavním hostem orchestru byla legenda české hudební scény Marta Kubišová. Tento benefiční koncert zcela naplnil kostel a výtěžek putoval na opravu kostelních varhan.

Big Band ZUŠ

Dalším významným hudebním tělesem Policka je Big Band neboli Velký dechový orchestr Základní umělecké školy (ZUŠ) v Polici nad Metují. Big Band byl založen v roce 2001 ředitelem ZUŠ Luborem Bořkem. Za dobu své existence

koncertoval v Itálii, v Polsku, na mnoha místech Čech a Moravy a několikrát také na německém festivalu Thumer Orchestertreff. Úspěchy slaví také v celostátní soutěži dechových orchestrů ZUŠ: v roce 2010 se dokonce Big Band umístil na prvním místě a dosáhl absolutního vítězství v soutěži. Díky tomu se orchestr dostal i před kamery České televize v pořadu „A tuhle znáte?“. Big Band zvítězil také v soutěži Concerto Bohemia.

Počet členů orchestru se dlouhodobě pohybuje mezi čtyřiceti a padesáti muzikanty. Orchestr sestává z dřevěné sekce (flétny, klarinety, saxofony), žestové sekce (hory, trumpety, tromby, tenory, tuby) a silné rytmické sekce (kytara, bas, baskytara a mnoho bicích nástrojů).

Inspirace pro budoucí generace

Polická hudba má dlouholetou tradici a zmiňované orchestry tak navazují na předchozí úspěchy polických umělců. Jedním z těch nejvýznamnějších byl Hanuš Wihan (1855–1920), který dosáhl světového uznání. Svou hudební dráhu zahájil ve 12 letech, kdy si koupil na jarmarku flétničku, na kterou se sám naučil hrát. Šťastnou náhodou ho slyšel hrát ředitel pražské konzervatoře, který přesvědčil Wihanova otce, aby dal syna zapsat na konzervatoř. Konzervatoř absolvoval ve violoncellové třídě a hned po absolutoriu

získal místo v Salzburku, kde se ve svých osmnácti letech stal profesorem violoncelly na Mozarteu. Místo však po roce opustil a dal se na dráhu sólového violoncellisty. Jeho povolání a především účinkování v Českém kvartetu ho zavedlo do Rakouska, Německa, Ruska, Francie, Itálie, Anglie, Španělska a Holandska. Činnost Českého kvarteta přispěla k prosazení hodnot české hudby 19. století ve světě (Smetana,

Dvořák, Fibich...) a zároveň podnítila vznik tvorby nové.

První dva zmiňované orchestry jsou živým důkazem toho, že odkaz Hanuše Wihana neupadl v zapomnění a nám nezbyvá nic jiného, než mladým umělcům popřát hodně štěstí a úspěchů. Třeba i oni budou jednou inspirovat budoucí generace.

Martina Golová

Báje a pověsti z kraje „Krtičkova“

Krása zdejší přírody ohromila nejenom takové velikány, jakým byl Alois Jirásek, ale i místní rodáky a patrioty. Jedním z nich byl i Antonín Krtička – Polický.

Na otázku čím byl Antonín Krtička (1879 - 1952) nelze odpovědět jedním slovem. Začneme třeba tím, že to byl člověk, který miloval Policko. A to jak v té době Policko současné – byl ve výboru Klubu československých turistů v Polici nad Metují, kde značoval nové turistické cesty a také byl neúnávným průvodcem mnohých výprav – tak i Policko z minulosti. Tento obdivovatel Aloise Jiráska sbíral pověsti spojené s naším krajem a vydal několik publikací. (Z královského hvozdu, Báje a pověsti z kraje Jiráskova, Hora Ostaš v pověstech a bájích a mnohé další!) Tento všestranný umělec napsal i divadelní drama „Karel Dostál, selský jenerál“ nebo libreto operety „Na Hvězdě“

Martina Golová

Následující pověst je z knihy *Báje a pověsti z kraje Jiráskova*, která byla vydána v roce 1925.

Mohyla smrti

Kráčme-li po povrchu Ostaše, přivedou nás barevné značky ku zvláštnímu skalnímu útvaru.

Prázdné oční důlky zírají tupě do protějších tmavošedých skal a zkrivená ústa šklebí se na nás. Útvar tento „Mohylou smrti“ nazván, působí zvláště příšerně. K dovršení tísnivého dojmu shlédneme na protější skále ještě jednou lebku s úplným chrupem. Máme pocit, jakoby dech smrti kolem nás zavanul.

Živěji si nyní připomínáme děsnou onu událost z dávno minulých dob, kdy Poličtí přilnuvše k učení husitskému, přepadeni byli na Ostaši katolickými Slezáky. Skály tyto ozývaly se děsným křikem zuřivosti i hrůzy napadených a hojně na ně stříkala lidská krev. Zde kolem nás a dále mezi skalami nalézají se hluboké propasti, kde sta ubitých kacířů nalezlo svůj společný hrob a po hrozném krveprolití tolik šlechtných synů bylo pochováno.

Zde příroda sama postavila pomník zvláštní, nehynoucí, ubitým hrdinům.

Při kopání pařezů nalezeno množství kostí a lebek, jež pocházely z obětí nešťastných polických kališníků.

Dolní Adršpach hledá dřevorubce roku

Vyměnit co nejrychleji řetěz na motorové pile, zvednout pořádně těžké poleno nebo ho přeseknout napříč – i to jsou disciplíny každoročního soutěžního klání Dřevorubec roku, které se koná vždy v lednu v Dolním Adršpachu.

Že je dřevorubectví opravdu náročná práce pro šikovné siláky – o tom se může přesvědčit každý na vlastní oči při soutěži Dřevorubec roku. Do Dolního Adršpachu se totiž pravidelně sjíždějí profesionální i amatérští dřevorubci z České republiky i ze zahraničí. Za fandění stovek Čechů – ale i návštěvníků z Polska – soutěží v šesti disciplínách. „Úkoly prověřují nejen fyzickou zdatnost, která je k výkonu takové práce nutná, ale rovněž šikovnost a manuální zručnost. Správný dřevorubec totiž musí umět skvěle zacházet s motorovou pilou, sekerou, klíny i dalšími nástroji,“ vysvětluje Pavel Cohla, organizátor soutěže. Dřevorubecská práce vyžaduje také dobrý odhad nezbytný při kácení stromů a samozřejmě znalosti o lesnictví a dřevařství. Zkrátka a dobře: být dobrým dřevorubcem není jen tak.

Všestranné disciplíny

A právě všechny tyto znalosti a dovednosti testuje soutěž Dřevorubec roku. Kromě disciplín zmíněných v úvodu čeká na dřevorubce například odvětvování. Strom zde přitom nahrazuje kmen, do něhož jsou předem do vyvrtaných otvorů umístěny kolíky představující větve. Soutěžící tak nejdříve musí odstranit ze stromu větve-kolíky, a poté provést měření kmenu.

V dalším kole si soutěžící vyzkouší rozřezat poleno na tři kusy, ty následně rozštípat sekerou a naložit – či spíše doslova naházet – na valník. „Vítězné časy se v tomto kole pohybují kolem jedné minuty, soutěžící se tedy musí pořádně „otáčet“,“ dodává Pavel Cohla.

Divácky atraktivní disciplínu představuje kácení devítimetrových kmenů za-

puštěných do skruží. Pochopitelně se ale nejedná jen tak o „ledajaké kácení“ – nutná je totiž také přesnost. Ve vzdálenosti zhruba devíti kroků od skruže je umístěn kolík a soutěžící se snaží kmen porazit tak, aby dopadl co nejbližší k této značce. Za každý centimetr, o který se kmen odchýlí od značky, je dřevorubec penalizován jednou trestnou vteřinou.

Ve většině disciplín je rozhodující rychlost, ale jak víme – příliš zbrklá reakce může být i nebezpečná: stačí malá nepozornost či nedůslednost a může dojít ke zranění. O to větší nároky soutěž na účastníky klade, přestože všichni samozřejmě používají ochranné pomůcky – přilby, brýle a další chrániče. Mimochodem – právě ochranná přilba je spolu s motorovou pilou stylovou cenou pro vítěze.

Pro návštěvníky soutěžního klání je však každoročně připraven i bohatý doprovodný program. Oko milovníků estetiky jistě potěší třeba ukázky dřevosochař-

ství, na své si přijdou i příznivci techniky, kterým se „předvedou“ nejnovější modely štipací a lesnické techniky. „K dřevařství odjakživa patří také koně, proto jsou součástí programu i projíždky na těchto krásných a ušlechtilých zvířatech,“ doplňuje Pavel Cohla. Tradicí se stala rovněž divácká tombola. Ke každé pořádné show patří i občerstvení, které proto nechybí ani na Dřevorubci roku – třeba v podobě pečeného prasátka. Celý program pak uzavírá večírek s živou kapelou v Hotelu Skalní město.

Přihlásit se může každý

Na závěr ještě dodáme, že do soutěže se může přihlásit kdokoli, rozhodující je čas přihlášení, počet soutěžících je totiž omezen. Takže máte-li ve svém okolí nějakého statného dřevorubce nebo přímo sami patříte mezi milovníky dřeva a seker, na viděnou zase v lednu v Dolním Adršpachu!

red

Jubilejní ročník závodů psích spřežení na Janovičkách

Areál tábora již po desáté ožije tradiční zimní sportovní akcí

Třetí lednový víkend se nadšenci mohou těšit na další zážitky, které načerpají během závodů psích spřežení na Janovičkách. Stejně tak jako každý rok se očekává bohatá účast soutěžících i diváků. Nachystáno bude, jako již tradičně, skvělé občerstvení a všem bude odměnou.

Základ tomuto sportu daly před mnoha tisíci lety eskymáči psi, kteří se začaly využívat jako tažní pomocníci

pro jízdu v zasněžených oblastech Severní Ameriky a Sibíře. To se vysvětlovalo tím, že v těchto oblastech nebyla k dispozici jiná zvířata, bylo velice snadné získat obživu pro psi na dlouhou dobu a psi dokázaly překonat v těchto oblastech pokrytých sněhem a ledem velké vzdálenosti. Za den dokážou prokusat až 70-80 km a uvést i náklad třikrát těžší než sami váží. Psi spřežení bylo používáno i k objevování neprobádaných polárních krajů i k dosažení obou polárních polů.

Zapřáhnout nelze jakékoli psa, jakékoli plemeno. Profesionální musherši chovají především severská plemena jako jsou Sibiřské husky, Aljašský malamut, Grónský pes, Východosibiřská a Eskymácká lajka. Většinou se zapřáhá jeden až osm psů, spřežení ale může být i větší. Musher, který celé spřežení řídí komunikuje s jedním, vodícím psem.

Kdo z Vás nestihne závody psích spřežení v roce 2012, nezoufejte. Musher Klub M. C. Metuje zcela jistě uspořádá další ročníky závodů i v příštích letech.

red

Od roku 2004 organizuje každoročně Klub českých turistů Broumov lyžařský přechod Javořích hor. V roce 2012 se přechod bude konat – pokud sněhové podmínky dovolí – 4. února. Tato lyžařská akce je věnována památce Emericha Ratha, významné osobnosti Broumovska, velkého sportovce a jednoho z prvních lyžařů v Čechách.

Emerich Rath se narodil 5. listopadu 1883 v Praze, v rodině německého ševce. O čtyři roky později se rodina odstěhovala do Broumova. Tady chodil do školy a tady se také poprvé postavil jako dítě na lyže, které dostal od svého spolužáka z Vídně. Brzy se naučil pohybovat se na nich s pomocí dlouhé bambusové hole a vyrážel na lyžích na kopce v okolí Broumova. Mladý Emerich tím budil nemalý obdiv, a tak ho v krátkém čase následovali mnozí dospělí. Když si uvědomíme, že se malý Emerich poprvé postavil na lyže v roce 1896, tedy pouhé čtyři roky

Příběh velkého broumovského sportovce

Memoriál Emericha Ratha

poté, co hrabě Harrach dovezl první dva páry lyží do Čech, můžeme se oprávněně domnívat, že Rath byl jedním z prvních lyžařů v Čechách.

Jen u lyžování však Emerich nezůstal. Ve 14 letech odešel do Prahy vyučit se příručím v železářství u Rotta. Po vyučení pracoval v Německu jako obchodník a za 1. světové války sloužil u vojska jako instruktor lyžování v Alpách. V roce 1923 se vrátil – už jako ženatý – do Prahy a prodával (nejprve u Rotta a později ve svém vlastním obchodě v pasáži mezi Ovocným trhem a ulicí Na Příkopě) sportovní a trampské potřeby. Pasáž v ulici Na Příkopě dodnes nese jeho jméno.

Po celá dlouhá léta, kdy obchodoval, také sportoval a dosahoval při tom mnoha úspěchů. Vynikal v běhu a chůzi na dlouhých tratích. V letech 1908 a 1912 dokonce běžel maratón na olympijských hrách. Proslavily ho rovněž chodecké závody na 50 km s vojenskou výzbrojí o váze 30 km. Emerich Rath také náruživě rád plaval a byl členem Klubu otužilců. Jeho oblíbeným sportem bylo samozřejmě i lyžování. V roce 1907 vyhrál na mistrovství Království českého

běh na 5 km a byl druhý na 10kilometrové a 50kilometrové trati. Dokázal porazit i slavného Hanče. Málokdo ví, že stál vedle Hanče a Vrbaty na startu osudného krkonošského závodu v roce 1913. Při pozdějším pátrání našel vyčerpaného Hanče u Zlatého návrší, pomoc však přišla pozdě.

Při pobytu v Berlíně Rath vesloval, hrál ragby, boxoval (vyhrál mistrovství Německa v těžké váze) a zápasil. Hrál za české hokejisty na mistrovství Evropy v Berlíně. Věnoval se také jízdě na bobech, horolezectví, vyhrával mistrovství kajakářů a byl mezinárodním tajemníkem svazu kanoistiky.

Odvahu a smysl pro čest prokázal i za 2. světové války – se svou ženou ukrývali ve skladu obchodu německého Žida.

A jaké odměny se Rathovi dostalo po válce? V roce 1948 mu zabavili obchod v Praze a na rok Emericha uvěznil. Po propuštění pobíral ten nejnižší důchod, takže si musel manuálně přivydělávat – také jako pomocný zedník či zametač ulic. Optimismus a sílu neztratil, sportoval i nadále. V roce 1960 se chtěl vydat na kole na olympiádu do Říma a cestou zpět o hrách přednášet ve Švýcarsku, Německu, Rakousku. Jazykové

bariéry neměl, protože mluvil česky, německy, anglicky, francouzsky, italsky, polsky a rusky. Jedinou, bohužel nepřekonatelnou, překážkou se staly československé úřady – nevydaly mu povolení k vycestování. Místo toho dostal umístění do domova důchodců u Benešova. Tam se mu nelíbilo, proto využil nabídky bratrance z Broumova, aby žil u něj. Soužití se však nedařilo, a tak Emerich Rath, všestranný sportovec, uznávaný v celé Evropě, skončil v roce 1962 jako bezdomovec na broumovském náměstí. Odtud byl převezen do domova důchodců ve Stárkově. Po čtyřech měsících jeho neuvěřitelná životní pouť skončila: podlehl infarktu v nemocnici v Broumově.

Přijďte vzdát hold nezdolnému sportovci s velkým a odvážným srdcem a zúčastněte se únorového přejezdu Javořích hor. Zdatní lyžaři přejdou z Meziměstí na Janovičky po hřebeni Javořích hor, pro méně zdatné, starší nebo začínající lyžaře bude připravena pohodlnější trasa po úbočí hor. Obě trasy jsou krásné, s mnohými vyhlídkami do Broumovské kotliny.

Eva Kolínková

KULTURNÍ A SPORTOVNÍ PŘEHLED

Leden 2012

06. 01. 2012 od 17:00
Průvod Tří Králů v Broumově.
Mírové náměstí Broumov.
07. 01. 2012 od 15:00
Jak se zbavit čerta – pohádka pro děti
Městské divadlo v Broumově.
07. 01. 2012 od 16:00
Tříkrálový koncert v Adršpachu.
Kostel Povýšení sv. kříže v Horním Adršpachu.
08. 01. 2012 od 16:00
Novoroční koncert Police Symphony Orchestra.
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
10. 01. 2012 od 19:00
Rodina je základ státu.
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
13. 01. 2012 od 18:00
Manželka za 50 ovcí.
Klub ROK Broumov.
14. 01. 2012 od 09:00
Dřevorubec roku.
Tradiční akce na louce v Dolním Adršpachu.
14. 01. 2012 od 10:00
Sněhuliada v Klášterní Zahradě*.
4. ročník soutěže ve stavění sněhuláků.
14. 01. od 18:00
Čína – hliněné poklady
Klub ROK Broumov.
17. 01. od 19:00
Perfect Days – I ženy mají své dny
Kolárovo divadlo Police nad Metují.

20. 01. od 20:00
Městský bál
Meziměstí u Broumova – divadelní sál.
20. 01. od 19:00
Josef Carda a Dana Morávková
Městské divadlo Broumov.
20. 01. od 20:00
Promítání a cestopisná beseda: LADAKH, Himaláj – Indie
Základní škola Teplice nad Metují.
21. 01. – 22. 01.
10. ročník závodů psích spřežení na Janovičkách
Areál tábora na Janovičkách.
21. 01. od 18:00
Postel pro anděla – derniéra
Divadelní sál Meziměstí u Broumova.
21. 01. od 20:00
Obecní ples v Heřmánkovicih.
Kulturní dům Heřmánkovice.
26. 01. od 19:00
Gasherbrum I. – Cestopisná beseda Jaroslava Netíka
Klášteří kreslárna v Broumově.
28. 01. od 20:00
Ples města Broumova
Kulturní sál Střelnice Broumov.
28. 01. od 18:00
Koncert Ondřeje Smeykala
Kino Teplice nad Metují.
28. 01. od 20:00
Ples Suchdolských žen
Obec Suchý důl.
31. 01. od 17:00
Kocour v botách – kino pro děti
Kolárovo divadlo Police nad Metují.

Únor

04. 02. od 07:30
Memoriál Emericha Ratha
Start Meziměstí u Broumova.
04. 02. od 19:00
Markéta Lazarová – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
04. 02. od 20:00
IV. Farní ples
Martínkovice u Broumova.
07. 02. od 19:00
Moje krásná učitelka – kino.
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
10. 02. od 18:00
Cestopisná přednáška Jirky Lehejčka: Bajkal a okolí
Sál Pellyho domu v Polici nad Metují.
10. 02. od 19:00
Obecní bál v Suchém dole.
Obec Suchý důl.
11. 02. od 13:00
Filmový maraton s Pánem prstenů
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
11. 02. od 20:00
Ples podnikatelů a živnostníků
Kulturní sál Střelnice Broumov.
14. 02. od 19:00
Půlnoc v Paříži – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
15. 02.
Běžkové středy – Adršpach
Závod v rámci pořádaných středních pohárů.
17. 02. od 19:00
RRRrrr!!! – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.

18. 02. od 14:00
Tradiční Masopust v Suchém dole.
Obec Suchý důl.
21. 02. od 17:00
Alvin a Chipmunkové 3 – kino pro děti
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
23. 02. – 07. 03.
Výstava sirek a burza zápalkových nálepek.
Výstavní prostory Pellyho domu Police nad Metují.
24. 02. od 19:00
Traband – koncert
Městské divadlo Broumov.
25. 02. od 19:00
Jarní povětrí – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
02. 03. od 22:30
Vymítač ďábla – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.

Březen

06. 03. od 19:00
Školní výlet – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
08. 03. od 19:00
Rychlé šípy – divadlo Antonína Dvořáka (Příbram)
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
10. 03. od 19:00
Vyšší princip – kino
Kolárovo divadlo Police nad Metují.
21. 03. – 24. 03.
Festival Jeden svět 2012
Kolárovo divadlo Police nad Metují.

Navštivte Broumovsko také v létě

Region kromě krásné přírody a barokních památek nabízí také řadu jedinečných kulturních akcí. Nabízíme Vám přehled těch, které zpěstřují letní měsíce v regionu a určitě byste si je neměli nechat ujít.

Jiráskův Hronov

Jiráskův Hronov je mezinárodní festival amatérského divadla v Hronově. Název nese podle místního rodáka, spisovatele Aloise Jirásky. Festival je mezidruhový, konají se tu inscenace činoherního, pohybového či experimentálního divadla. Současně s divadelními představeními se zde konají výstavy. V rámci festivalu probíhají vzdělávací semináře, workshopy či diskuzní kluby. Koná se většinou na začátku srpna. Hlavní program tvoří výběr nejlepších inscenací z celostátní přehlídky, kam se probíjely nejlepší ochotníci z krajských přehlídek. Každoročně se kromě účinkujících zúčastní přibližně tisíc dalších účastníků. Festival vznikl v roce 1931, což jej činí nejstarší přehlídkou ochotnického divadla v Evropě. Další informace na www.jiraskuvhronov.cz.

naplněné do posledního místečka. Každoročně festival navštívili nejen mladí naděšní umělci, ale také světoznámí interpreti jako například operní zpěvák Štefan Margita,

Hudební festival Za poklady Broumovska

Za poklady Broumovska je festival klasické hudby, který se od roku 2006 koná po deset letních sobot v barokních kostelích broumovského regionu. V den koncertu jsou jinak většinou po celý rok zavřené kostely přístupné veřejnosti. Festival se koná každou sobotu v letních měsících (červenec, srpen) a závěrečný koncert většinou připadne na zářijový víkend. Dobrovolné vstupné je věnováno na opravy kostelů. Oblíbenost festivalu stále stoupá a kostely jsou většinou

klavírní virtuoska Eri Goto, houslista Pavel Šporcl nebo vynikající kytarista Štěpán Rak. Koncert je pro každého návštěvníka nezapomenutelným zážitkem. Všechny podrobné informace naleznete na: www.zapoklady.cz.

Mezinárodní horolezecký festival Teplice nad Metují

Festival je soutěžní přehlídka profesionálních i amatérských filmů s horolezeckou a sportovní tematikou. Tradičně se koná poslední prázdninový víkend v Teplicích nad Metují. Pro diváky je většinou připraveno

kolem 35 filmů, které se promítají v místním kině a v místní škole. Mezinárodní porota se skládá z odborníků přes film (scénář, kameru), ale také z horolezců. Kromě odborné poroty hlasují i diváci a vybírají film, který dostane Cenu diváka. Na festivalu je pro diváky připraven také bohatý hudební a sportovní program. Na místním hřišti se střídají kapely v pátek a v sobotu ve večerních hodinách. Dále je zde venkovní promítání a besedy s horolezeckými osobnostmi. V roce 2012 přivítají Teplice nad Metují 29. ročník této akce. Aktuální informace na www.horolezeckyfestival.cz.

Malé letní divadlení

Týdenní letní přehlídka divadel různých žánrů pro místní diváky i příležitostné návštěvníky či turisty probíhající na nádvoří benediktinského kláštera a v prostorách Městského divadla v Broumově. Festival poslední červencový týden nabízí zajímavá představení v netradičních prostorách. Kromě představení amatérských divadel se můžete těšit také na divadla profesionální. Představení na nádvoří broumovského kláštera má neopakovatelnou atmosféru.

Vydává SDMB – Společnosti pro destinační management Broumovska (APRB o. s.), náklad 1 000 ks, odpovědný redaktor: Markéta Hanušová, redakční rada: Markéta Hanušová, Martina Golová, Lucie Lesáková, Petr Köppl, Libuše Růčková, Martina Tauchmanová, fotografie: Jan Flígr (1), Borský klub lyžařů Machov (2), TIC Teplice nad Metují (4, 5), IC Police nad Metují (7), Ski areál Kamenec (8), TIC Adršpach (12), Benediktinské opatství sv. Václava (14), archiv Dřevorubec roku (17), archiv Českého klubu turistů Broumov (18).

Společnost pro destinační management byla založena z iniciativ měst Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují, Podnikatelského klubu Broumovska a Agentury pro rozvoj Broumovska pro péči a strategický rozvoj cestovního ruchu v roce 2009. Grafický koncept: Pavel Helísek, DTP a zlom: Helis s. r. o.

Vyrobeno
ve spolupráci

Projekt je spolufinancován
Evropskou unií z Evropského fondu
pro regionální rozvoj

Jiráskovo Broumovsko a jeho literární ozvěna

Spisovatel Alois Jirásek (1851–1930), od jehož narození loni uplynulo 160 let, patří ke klasikům české literatury. Jeho život je spjat také s broumovským krajem, který jej i umělecky inspiroval. Od jedenácti do šestnácti let navštěvoval Jirásek zdejší „Hauptschule“ a klášterní nižší gymnázium. Rád však měl rovněž okolí Police nad Metují, zejména most „Na Mýtě“ a bezděkovský kopec ležící v sousedství jeho rodného Hronova. V Polici navštěvoval Jirásek bratrance Adolfa Proudou. A Hvězda v Broumovských stěnách se stala jeho oblíbeným místem na celý život...

Město B.

V Jiráskově tvorbě se Broumov a Broumovsko jmenovitě objevují v díle *Z mých pamětí*. V povídce *Do Němce* Broumov figuruje jako „město B.“. I ve slavném románu F. L. Věk autor v popisování klášterního života zřetelně využíval svých broumovských zkušeností. Není divu, že když Československá televize natáčela v režii Františka Filipa seriál F. L. Věk, klášterní scény se odehrávaly právě v Broumově.

Police je zmiňována v románové kronice *U nás*, a také v povídkách *Pandurek* a *Sousedé* (tu v kontextu Jiráskovy tvorby i české historické prózy vysoce ocenil nedávno zesnulý literární historik Alexandr Stich). Právě v Polici, v historické Krčmě, se spisovatel údajně seznámil se svým dvorním ilustrátorem Adolfem Kašparem. Teplicku věnoval Jirásek román *Skály* a fejeton *Teplice*. A když nakladatel Jan Otto vydával monumentální řadu vlastivědných publikací *Čechy*, světil Aloisi Jiráskovi vypracování 5. svazku – *Hory Orlické-Stěny*. Jeho závěrečná část, *Skály a krajina Broumovská*, se zabývá oblastmi severně od Náchoda. Broumovsko má tedy v tomto textu dominantní postavení.

Z mých pamětí

Odhlédneme teď od zvlněné krajiny Policka i romantických skal na Teplicku a připomeneme si několika autentickými odstavci pocity, zážitky a vzpomínky, které měl budoucí klasik spjaté s Broumovskem.

Když na konci září 1862 – školní rok tehdy probíhal od září do července – vezli jedenáctiletého chlapce z domáckého Hronova do cizího, německy mluvícího Broumova (přesněji do Velké Vsi, kde žil první rok svého pobytu, druhý pak trávil v Hejtmánkovicích, a poté bydlel na Malém náměstí a pod klášterem), bylo mu nelehko:

„Za Polici ještě dvě české vesnice, Bukavice a Pěkov, a pak už cizí kraj, Němci. Smutek vanul ze strništ, z polí zoraných, osetých, na nichž se červenavý ozim zachvíval v chladném větru. Otec dával naučení, jak se chovat k německému pantátovi a v nové domácnosti, abych si učení bleděl a všeho

si všiml, i hospodářství. A ve mně pořád trnulo a bolelo rozloučení. (...) Když jsme jeli z lesa, otevřela se mi poprvé broumovská krajina, zvlněná rovina na dně kotliny lesnatými vrchy a horami obklopená. Pěkná, úrodná krajina, výstavné vesnice, v pozadí Broumov s mohutným klášterem červených střech – ale jak na to vše mladé oči ulekaně tenkrát hleděly!“ (Z mých pamětí)

Toto loučení s domovem a příchod do kraje, který byl Jiráskovi cizí z mnoha důvodů – žil mezi neznámými lidmi; v prostředí, jehož jazyk a životní styl neznal a v krajině, která byla tolik nepodobná hronovskému domovu – prožívá i Vašíček, hrdina povídky *Do Němce*, literární alter ego studenta Jirásky. Takhle se loučil s tatínkem, který ho „do Němce“ přivezl:

„Po obědě chystal se otec k odjezdu. Dokud byl s ním, měl pořád kus domova. Teď však přicházelo do tuha. Než všechno na odjezd připravili, vyběhl ven do stáje, k jejich koním, kteří ho znali a kteří, jak se mu zdálo, tak upřímně na něj hleděli. Hladil je po plecích i po hlavě; pomyslel, že ty koně poběhnou domů, viděl v duchu, jak zahybají k nim, jak zastavují se na nádvoří, jak máma jistě ven vyběhne a bude se vyptávat na něj... Otec chtěl mu už teď dáti s Bohem, ale hoch prosil, aby ho kousek s sebou vzal. Tam, kde stál kamenný sloup s obrazem Panny Marie, Zeman zarazil koně a obrátil se k synkovi, děl: „Tak, milý hochu –“. Když sedlák sumu svých napomenutí pronášel, sklonil hoch hlavu, a když ji pak povzněl, aby stiskl ruku, kterou mu otec podával, měl oči plné slz. Jak na otce pohleděl, postřehl, že jeho víčka náhle zčervenala a že má oči zarudlé.“

Vašíček z povídky se na Vánoce vypraví z města B. domů pěšky a na cestě v horách a v lese zabloudí. Jirásek zde ztvárnil svůj vlastní zážitek, kdy se coby dvanáctiletý vydal na svátky domů pěšky přes Hvězdu. „Statečně jsem stoupal, uzlík v ruce, mlčícím lesem, v němž trčely skály vrchem zasněžené jako v bílých plachetkách. Když jsem minul dolejší kapličku, pak vyšel nad ní, kdy jsem ji už neviděl, ztratil se mně stezník. Hnal jsem se dychtivě, abych už byl nahoře, místem přímo vzbůru, až stanul jsem před ohrom-

ným balvanem a nemohl jsem dále. Zapadal jsem místem do sněhu až po pás, brodil se jím. A již se stmívalo a nikde ani blasu. Volal jsem... Nikdo se neozval; mrtvé ticho.“ (Z mých pamětí)

Narozdíl od svého povídkového hrdiny, který se cestou nachladil a doma zemřel, skončil bloudění Aloise Jirásky šťastně.

Vztah k Broumovsku

Život v Broumově pak Aloisi Jiráskovi přinesl převážně pěkné chvíle, významné pro jeho život. V klášteře poprvé uvědoměle vnímal krásu uměleckých děl, ve školní knihovně se poprvé setkal se skutečnou literaturou, kterou představovaly časopisy *Lumír* a *Květy*, a takto ve svých pamětech líčí ojedinělý zážitek z aleje pod hradbami:

„Seděl jsem na lavičce a četl jsem a četl, dočítal českou knihu a nedbal jsem a nevěděl, že se kolem všechno již vytrátilo, že sedím sám, že zašlo slunce a že vzduch začíná se protmívat. Dočítal jsem *Babičku* Boženy Němcové. (...) Nemohl jsem se odtrhnout od knihy a chtěl jsem ji dočíst. A dočítal jsem ji v samý soumrak. Když jsem knihu zavřel a pohleděl před sebe, kalně jsem viděl ztemnělé pásma Stěn a večerní červánky za lesy, neboť jsem měl oči plné slz. (...) Nevím, že bych kdy později nebo předtím zažil při knize tak hlubokého pohmutí, tak čistého, blaživého dojmu.“

A zdejší příroda? „Zvlášť rád si vzpomínám na slunečná letní odpoledne u toho osamělého rybníka, v jehož pozadí táhnou se ve stráních Stěn tmavé, širé lesy až na břehy hor, až ku Hvězdě a za ní. Ta odpoledne jsem tam trávil celá sám a sám u tiché vody, zrcadla lesa, v louce, prozářeném vonném boru, kdež všude bývalo tak ticho, a přece tak rušno životem hmyzu, kdež poletovalo tolik pěkných motýlů.“ (Z mých pamětí)

Z pamětí zaznamenejme ještě jednu epizodu. Ve své oblíbené kaštanové aleji pod městskými hradbami student viděl Lojzického Čechovou. „Slečinka snad patnácti, šestnácti let, štíhlá a urostlá (...) světle oděná, tmavých hustých vlasů, velkých hnědých očí. Rád jsem ji viděl, krajanku milou, a schválně jsem kolem přecházel, abych sly-

šel, jak česky hovoří.“ Snad se nad těmito slovy můžeme oprávněně domnívat, že pocity, které v čtrnáctiletém chlapci dívka vzbuzovala, nebyly jen ryze vlastenecké.

Hvězda – oblíbené místo

Po ukončení broumovského studia (zdejší gymnázium bylo jen nižší, čtyřtřídní) se Jirásek do Broumova vracel čím dál méně. V pamětech však přiznává, že si skoro každý rok vyjde z Hronova až na Hvězdu. Přiváděl sem i své přátele, mezi nimi básníka Josefa Václava Sládku.

„A také Hvězda se mně mihla, jak tam se Sládkem opodál bílé kaple se zlatou hvězdou sedíme na pavlači osamělé myslivny vysoko nad roklí a srázem, nad širokými lesy ve prudkém svahu pod námi, jak hledíme do půvabné krajiny broumovské, roubené horami. A já mám radost, že všechn ten kraj se přáteli tak líbí, že se mu odtud nechce, jak sedí a sedí i když se nebe zatahlo hroznou černavou a lesy ztemněly v ohromném jejím stínu. A zůstal, i když se pak rozbučely náhlým víchem, jenž divoce hnal nízké, černosivé mraky, až se trbaly a třepily o temena skal. Dole bluk, hvozď pod námi, tmavé jezero u vlnobití, a shora šum lijavého deště a hrom, a bromy třetivě ozvěny kolem v uličkách zkamenného města, mezi jeho obrovitými balvany, ve slojích a rokle-mi. Zmlkli jsme, oba pod jedním plédem, nad velkolepou básní horské bouře a poslouchali až do konce.“ (Zlatá Praha, 1895, č. 50)

Ve svých pamětech pak Alois Jirásek o Hvězdě – a také o sobě – napsal: „Odtud hledívám na sličné Broumovsko horami obklopené, na Broumov a starý jeho klášter, na Grossdorf, na Hejtmánkovice, na osamělý rybník Schlögelteich na úpatí Stěn pod lesy, mně milý a památný. Ale na Hvězdě už mne nevidí starý Voborník, myslivec, už tak nehráje na housle hájní... a za mne už jiný sedá na pískovcovém balvanu, naslouchá táhlému šumění lesů dole ve skalách a ve stráních a dívá se zamyšleně do zářivého krásného dne nad krásnou krajinou, brada šedá, mrzutá, a vzpomíná na veselého hochu, jenž tu skákal šťastný a jary, kterého těšil svět.“

Jan Meier

Informační centrum Broumov

Internet:
www.info.broumovsko.cz

Telefon:
tel.: 491 524 168

Informační centrum Police nad Metují

Internet:
www.policko.cz

Telefon:
tel.: 491 421 501

Informační centrum Teplice nad Metují

Internet:
www.teplickeskal.com

Telefon:
tel.: 491 581 197

Informační centrum Adršpach

Internet:
www.skalyadrspach.cz

Telefon:
tel.: 491 586 012